

हेरोदूपिप्पलातयोः परस्परं वैरभाव आसीत् किन्तु तद्दिने द्वयोर्मेलनं जातम् ।

पश्चात् पिप्पलातः प्रधानयाजकान् ब्राह्मणान् लोकान्श्च युगपदाह्वय १३
बभावे राज्यविपक्ष्यकारकोचम् इत्युक्त्वा मानुषमेतं मम निकटमानैष्ट १४
किन्तु पश्यत युष्माकं समक्षम् अस्म्य विचारं कृत्वापि प्रोक्तापवादानुरूपेणास्य
कोच्यपराधः सप्रमाणो न जातः, धूयस्व हेरोदः सन्निधौ प्रेषिता मया १५
तत्रास्य कोच्यपराधस्तेनापि न प्राप्तः । पश्यतानेन बधार्हः कोच्यपराधो न १६
कृतः तस्मादेतं ताडयित्वा विहास्यामि । तेषांस्मवे तेषामेको मोचयितव्यः । १७
इतिहेतोस्ते प्रोचैरेकदा प्रोचुः, एवं दूरीकृत्य वरन्वानामानं मोचय । स १८
वरन्वा नगर उपप्लवबधापराधाभ्यां कारायां बद्ध आसीत् । किन्तु पिप्पलातो १९
चीशुं मोचयितुं वाञ्छन् पुनस्तानुवाच । तथायेनं कुशे विध कुशे २०
विधेति वदन्तस्ते ररुवुः । ततः स द्वतीयवारं जगाद कुतः ? स किं कर्म्म २१
कृतवान् ? तादृमस्य कमपि सधापराधं प्राप्तः केवलं ताडयित्वा तु त्यजामि २२
तथापि ते पुनरेनं कुशे विध इत्युक्त्वा प्रोचैर्दृढं प्रार्थयाश्चकिरे । ततः प्रधान- २३
याजकादीनां कलरवे प्रबले सति तेषां प्रार्थनारूपं कर्तुं पिप्पलात आदि- २४
देश । एवं राजद्वेष्टबधयोरपराधेन कारागंघ्रं यं जनं ते यथाशिरे तं २५
मोचयित्वा चीशुं तेषामिच्छायां समर्पयत् ।

अथ ते चीशुं गृहीत्वा यान्ति एतर्हि ग्रामादागतं त्रिभोजनानामानं २६
कुरणीयं जर्न धृत्वा चीशोः पश्चान्नेतुं तस्य स्कन्धे कुशमर्पयामासुः । ततो २७
लोकारण्यमध्ये वज्रस्त्रियो रुदत्यो बिलपन्त्यश्च चीशोः पश्चाद् ययुः ।
किन्तु स व्याघ्रश्च ता उवाच हे शिखण्डालमः कन्या यूयं मदर्थं न रुदित्वा २८
स्वार्थं स्वामामपत्यार्थंश्च रुदितः, पश्यत याः कदापि गर्भवत्यो नाभवन् २९
स्त्वन्धश्च नापाययन् तादृशी वेन्ध्या यदा धन्या वक्ष्यन्ति स काल आयाति ।
तदा हे शैला अस्माकमुपरि पतत हे उपशैला अस्मान्वाक्कादयत कयामी- ३०
कृशीं लोका वक्ष्यन्ति । यतः सतेजसि शाखिनि चेदेतद् घटते तर्हि ३१
मुष्कशाखिनि किं न घटिष्यते ? तदा ते हन्तुं दावपराधिनौ तेन सार्द्धं निजुः ३२

- ३३ अपरं शिरःकपासनामकस्थानं प्राप्य तं कुशे विविधुः, एवं तद्देवीर-
- ३४ पराधिनेरेकं तस्य दक्षिणे तदन्यं वामे कुशे विविधुः । तदा यीशुरकचयत् ।
 हे पितरेतान् कमस्मि यत एते यत् कर्म कुर्वन्ति तन्म विदुः, पश्चात्ते
- ३५ गुटिकापातं कृत्वा तस्य वस्त्राणि विभज्य जगदुः । तत्र लोकसंघस्तिष्ठन्
 ददर्श, ते तेषां शासकाश्च तमुपहस्य जगदुः, एष इतरान् रक्षितवान्यदी-
- ३६ श्वरस्य मनोनेतु अभिषिक्तो भवति तर्हि स्वमधुना रक्षतु । तदन्यः सेनागण
- ३७ एतद्य तस्मै अस्त्ररसं दत्त्वा परिहस्य प्रोवाच चेत्तं थिज्जदीयानां राजासि
- ३८ तर्हि स्मं रक्ष । स्वमयं थिज्जदीयानां राजेति वाक्यं यूनामीयरोमीयः
 इमीयावरै लिखितं तच्छिरस ऊर्ध्वंऽस्थाप्यत ।
- ३९ तदोभयपार्श्वयो विद्वौ यावपराधिनौ तयोरेकस्यं विनिन्य वभाषे
- ४० चेत्तम् अभिषिक्तोसि तर्हि स्वमावाञ्च रक्ष । किन्त्वन्यस्मै तजंघिला-
- ४१ वदद् ईश्वरात्तव किञ्चिदपि भयं नास्ति किं ? त्वमपि समानदण्डेऽसि
 योग्यपञ्च आवां स्वस्वकर्माणां समुचितफलं प्राप्नुवः किन्त्वयं मनुष्यः
- ४२ कञ्चनापराधं नाकरोत् । अथ स यीशु जगद हे प्रेमा भवान् स्वरान्य
- ४३ प्रवेशकाले मां स्मरतु । तदा यीशुः कथितवान् त्वां यथार्थं वदामि
 त्वमद्यैव मया सार्द्धं परलोकस्य सुखस्थानं प्राप्स्यसि ।
- ४४ अपरञ्च द्वितीययामात् द्वितीययामपर्यन्तं रवेस्तेजोमोन्तर्हितत्वात्
- ४५ सन्वदेशोऽन्धकारेणावृतो मन्दिरस्य प्रतिधीरा च क्लिप्तमाना द्विधा
- ४६ बभूव । ततो यीशुस्त्वैहवाच हे पित ममात्मानं तव करे समर्पये, इत्युक्त्वा
- ४७ स प्राणान् जहौ । तदैता घटना दृष्ट्वा शतसेनापतिरीश्वरं धन्यमुक्त्वा
- ४८ कथितवान् अयं नितान्तं साधुमनुष्य आसीत् । अथ यावन्तो लोका द्रष्टुम्
- ४९ आगतास्तो ता घटना दृष्ट्वा वचःसु कराघातं कृत्वा व्याधुष्य गताः । एवं
 यीशोर्ज्ञातियो या या वीषितस्य गालील्लेन सार्द्धमायातास्तेऽपि दूरे
 स्थित्वा तत् सर्वं ददृशुः ।

- ५० तदा थिज्जदीयानां मन्त्रणां क्रियाद्वारापमन्यमान ईश्वरस्य राजत्वम्
- ५१ अपेक्षमाणी थिज्जदिदेशीयो ऽरिमयीयनगरीयो युषफ्तामा मन्त्री भद्रो

धार्मिकश्च पुमान् पितृतान्त्रिकं गत्वा योशोर्देहं ययाचे । पश्चात् ५२
वपुरवरोह्य वासधा संवेश्य यत्र कमपि मानुषं नास्त्वापद्यत् तस्मिन् ब्रह्मे ५३
स्थाने श्मशाने तदस्त्वापद्यत् । तद्दिनमायोजनीयं दिनं विश्रामवारश्च ५४
समीपः । अपरं स्त्रीद्वयं साह्र्यं गालील आगता योषितः पश्चादित्वा ५५
श्मशाने तत्र यथा वपुः स्थापितं तच्च दृष्ट्वा व्याधुष्य गत्वा सुगन्धिद्रव्य- ५६
तैलानि कृत्वा विधिवद् विश्रामवारे विश्रामं चक्रुः ।

२४ स्तुतिशोभायः ।

१ स्त्रीयद्वयानां स्त्रीद्वयं श्मशानोत्थानप्रकाशः २ स्त्रीभिः शिथिलस्तदुत्थान
वाताकचनं ३ स्त्र्यापुष्पगणशक्तिभिः शिथिलानां स्त्रीद्वयं ताभ्यां सह कथनम्
४ यिचशाने परादृत्य सन्नेभ्यो वाताकचनम् ५ शिथिलः स्त्रीद्वयं दर्शनं तेन
भोजनमुपदेशम् ६ तस्य स्त्रीरारोचनम् ।

अथ सप्ताहप्रथमदिनेऽतिप्रसूये ता योषितः सन्पादितं सुगन्धिद्रव्यं १
दृष्ट्वा तदन्याभिः कियतोभिः स्त्रीभिः सह श्मशानं ययुः । किन्तु २
श्मशानद्वारात् पाषाणमपसारितं दृष्ट्वा ताः प्रविश्य प्रभोर्देहमप्राप्य ३
व्याकुला भवन्ति एतर्हि तेजोमयवस्तान्त्रितौ द्वौ पुरुषौ तासां समीपे ४
समुपस्थितौ तस्मात्ताः शङ्कायुक्ता भूमावधोमुखस्तस्युः । तदा तौ ता ५
उचतु भृतानां मध्ये जीवन्तं कुतो मृगयथ ? योत्र नास्ति स उदस्मान् । ६
पापिनां करेषु ममर्पितेन क्रुधे हतेन च मनुष्यपुत्रेण हतीयदिवसे श्मशाना- ७
दुत्थातव्यम् इतिकथां स गालीलि तिष्ठन् युष्मभं कथितवान् तां स्मरत । ८
तदा तस्य सा कथा तासां मनःसु जाता ।

अनन्तरं श्मशानाद् गत्वा ता एकादशत्रिव्यादिभ्यः सन्नेभ्यस्तौ वार्त्तां ९
कथयामासुः । मग्दलिनी मरियम् घोहना, व्याकुलो माता मरियम् १०
तदन्याः सङ्गिन्या योषितश्च प्रेरितेभ्य एताः सन्ना वार्त्ताः कथयामासुः
किन्तु तासां कथाम् अनर्थकाख्यानमात्रं बुद्ध्वा कोपि न प्रययौत् । तदा ११
पितर उत्याच श्मशानान्त्रिकं धावन् ययौ तत्र प्रहो भूत्वा पार्श्वैकस्थापितं १२
केवलं वस्त्रं ददर्श तस्मादाश्चर्यं मन्यमानो यदघटत तन्मनसि विचारयन्
प्रतस्थौ ।

- १३ तस्मिन्नेव दिने द्वौ शिष्यौ विश्वशालामो द्विकोशान्तरितम् दद्याद्युषाम्
 १४ गच्छन्तौ ताभ्यां घटनाभ्यां कथां कथयन्तौ तयोराज्ञापविचारयोः काले
 १५ यीशुरागत्य ताभ्यां सह जगाम किन्तु यथा तौ तं न परिचिनुतस्तदर्थं
 १६ तयोर्दृष्टिः संरुद्धा। स तौ पृष्ठवान् युवां विषयौ किं विचारयन्तौ गच्छथः ?
 १७ ततस्तयोः क्रियमानामा प्रत्युवाच विश्वशालम्पुरेऽधुना यान्वघटन्त त्वं
 १८ केवलविदेशो किं तदुत्तान्तं न जानासि ? स पप्रच्छ का घटनाः ? तदा
 १९ तौ वक्तुमारभते योशुनामा धो नासीरीथो भविष्यदादौ ईश्वरस्य मानु-
 २० षाणाञ्च साक्षात् वाक्ये कर्मणि च शक्तिमानासीत् तम् अस्माकं प्रधान-
 २१ याजका विचारकाश्च केनापि प्रकारेण कुशे विद्धा तस्य प्राणाननामयन्
 २२ दद्याशास्त्राभिः कृता ; तद्यथा तथास्तु तस्या घटनाया अद्य दिनचर्यं गतं।
 २३ अधिकन्त्वस्माकं सज्जिनीनां कियत् स्त्रीणां मुखेभ्योऽसम्भववाक्यमिदं श्रुतं
 २४ ताः प्रत्युषे अज्ञानं गत्वा तत्र तस्य देहमप्राप्य व्याधुर्वेला प्रोक्तवत्यः
 २५ स्वर्गीयदूतौ वृष्टौ अस्माभिसौ चावादिष्टां स जीवितवान्। ततोस्माकं
 २६ कैश्चित् अज्ञानमगम्यत तेऽपि स्त्रीणां वाक्यान् रूपं दृष्टवन्तः किन्तु तं
 २७ नापश्यन्। तदा स तावुवाच हे अधोधौ हे भविष्यदादिभिरुक्तावाक्यं
 २८ प्रत्येतुं विलम्बमानौ एतत्सर्वदुःखं भुक्त्वा स्वभूतिप्राप्तिः किं स्त्रीवृत्त्य न न्याय्या ?
 २९ ततः स मुमादिसर्वभविष्यदादिनां ग्रन्थानारभ्य सर्वशास्त्रे स्वस्मिन्
 ३० लिखिताख्यानाभिप्रायं बोधयामास। अथ गम्यग्रामाभ्यर्णं प्राप्य तेनाथि-
 ३१ ममनलक्षणे दर्शिते तौ साधयित्वा वदतां सहावाभ्यां तिष्ठ वेलावसत्रा
 ३२ प्रायेण रात्रिरभूत् ; ततः स ताभ्यां साङ्गं स्थातुं गृहं ययौ। पश्चाद्भोज-
 ३३ नोपेक्षकाले स पूर्णं गृहीत्वा ईश्वरगुणान् जगाद तच्च भक्ता ताभ्यां ददौ।
 ३४ तदा तयोर्दृष्टौ प्रसन्नायां तौ तं प्रत्यभिजज्ञतुः किन्तु स तयोः साक्षादन्त-
 ३५ र्दधे। ततस्तौ मिथोभिधातुम् आरब्धवन्तौ गमनकाले यदा कथामकथ-
 ३६ यत् शास्त्रार्थज्ञानोपयत् तदावयो वृद्धिः किं न प्राञ्जलम् ?
 ३७ तौ तत्पण्डित्याय विश्वशालम्पुरं प्रत्याययतुः तत्स्थाने शिष्याणाम्

एकादशानां सङ्गिनाञ्च दर्शनं जातं ते प्रोचुः प्रभुरदतिष्ठद् इति सत्यं १७
 शिमेने दर्शनं दत्तञ्च । ततः पथः सर्व्वघटनायाः पूषभञ्जनेन तत्परिचयस्य १५
 च सर्व्ववृत्तान्तं तौ वक्रुमारिभाते ।

इत्थं ते परस्परं वदन्ति तत्काले धीशूः स्वयं तेषां मध्ये प्रोत्याय १६
 युष्माकं कल्याणं भूयाद् इत्युवाच किन्तु भूतं पश्याम दायनुमाय ते समुद्रि- १७
 विजिरे त्रिभुञ्च । स उवाच कुतो दुःखिता भवथ ? युष्माकं मनःसु सन्देह १८
 खरेति च कुतः ? एषाहं मम करौ च पश्यत वरं स्पृष्ट्वा पश्यत मां घादृशं १९
 पश्यथ तादृशानि भूतस्य मांभास्त्रीनि न सन्ति । इत्युक्त्वा स हस्तपादान् २०
 दर्शयामास । तेऽसम्भवं ज्ञात्वा सानन्दा न प्रत्ययन् ततः स तान् पप्रच्छ २१
 अत्र युष्माकं ममीपे स्वाद्यं किञ्चिदस्ति ? ततस्ते कियद्गन्धमन्त्रं मधु च ददुः २२
 स तदादाय तेषां साक्षात् बुभुजे कथयामास च मुभाव्यवस्थायां भविष्यदा- २३
 दिकां ग्रन्थेषु गीतपुस्तके च मयि यानि सर्व्वणि वचनानि लिखितानितद्- २४
 नुस्पाणि घटिष्यन्ते युष्माभिः सार्द्धं स्थित्वाहं वदेतदाक्यम् अवदं तदिदानीं
 प्रत्यक्षमभूत् । अथ तेभ्यः शास्त्रबोधाधिकारं दत्त्वावदत् स्त्रीष्टेनेत्यं सृति- २५
 चातना भोक्त्या हतीयदिने च शशानादुत्थातव्यञ्चेति लिपिरस्ति ; एवं २६
 तन्नाम्ना चिरुशालममारभ्य सर्व्वदेशे मनः परावर्त्तनस्य पापभोचनस्य च २७
 सुखवादः प्रचारयितव्यः, एषु सर्व्वेषु यूयं साक्षिणः । अपरञ्च पश्यत पित्रा २८
 यत् प्रतिज्ञातं तत् प्रेषयिष्यामि, अतएव यावत्कालं यूयं स्वर्गायां व्रक्तिं २९
 न प्राप्स्यथ तावत्कालं चिरुशालमनगरे तिष्ठत ।

अथ स तान् वैद्यनीयापर्व्वन्तं नीत्वा हस्तावुत्ताड्य आश्रियं वक्रुमारिभे ५०
 एषमाश्रियं वदन्नेव तेभ्यः प्रथग्भूत्वा स्वर्गाय नीतोभवत् । तदा ते तं ५१
 भजमाना महानन्देन चिरुशालभं प्रत्याजग्मुः ततो निरन्तरं मन्दिरे ५२
 तिष्ठन्त ईश्वरस्य प्रशंसां धन्यवादञ्च कर्त्तुम् आरेभिरे । इति । ५३

योद्धन् लिखित दृसंवादोऽयं।

१ प्रथमोऽध्यायः।

१ ख्रीष्टस्य ईश्वरत्वस्य कथा ६ ईश्वरेण योद्धनः प्रेरणं १४ ख्रीष्टावतारकथा १८
मस्तिन योद्धनः साक्षादानं २८ ख्रीष्टस्य प्राधान्यस्य कथा २५ शिरोमन्सान्द्रिययोः
कथा ४२ निष्पत्तिरिति कथा च।

- १ आदौ वाद आसीत् स च वाद ईश्वरेण सार्द्धमासीत् स वादः
- २ स्वयमोश्चर एव। स आदाव् ईश्वरेण सहासीत्। तेन सर्व्वे वस्तु सृष्टजे
- ३ सर्व्वेषु सृष्टवस्तुषु किमपि वस्तु तेनासृष्टं नास्ति। स जीवनस्थाकरः
- ४ तच्च जीवनं भनुष्याणां ज्योतिः; तज्ज्योतिरन्धकारे प्रचकाशे किन्त्वन्ध-
- ५ कारस्तान्न जगच्छ।
- ६ योद्धन्नामक एको भनुज ईश्वरेण प्रेषयाञ्चके। तद्द्वारा यथा सर्व्वे
- ७ विश्वमन्ति तदर्थं स तज्ज्योतिषि प्रमाणं दातुं साक्षिरूपो भूत्वागमत्।
- ८ स स्वयं तज्ज्योतिर्न किन्तु तज्ज्योतिषि प्रमाणं दातुमागमत्। य
- ९ आगत्य जगति सर्व्वमनुष्येभ्यो दीप्तिं ददाति तदेव सत्यज्योतिः। यो
- १० जगदसृजत् तन्मध्यएव स आसीत् किन्तु जगतो लोकास्तं नाजानन्।
- ११ निजाधिकारम् स आगच्छत् किन्तु प्रजास्तं नागच्छन्। तथापि ये ये
- १२ तमगच्छन् अर्थात् तस्य नास्ति व्यस्यन् तेभ्य ईश्वरस्य पुत्रा भवितुम्
- १३ अधिकारम् अददात्। अपरं तेषां जनिः शोणितान्न शारीरिका-
- १४ भिलाषान्न मानवानाम् इच्छति न किन्वीश्वरादभवत्।
- १५ स वादो मनुष्यरूपेणावतीर्य्य सद्यतानुगृहार्थां परिपूर्णः सन् सार्द्धम्
- अस्माभिर्न्यवसत् ततः पितुरद्वितीयपुत्रस्य योग्यो यो महिमा तं महिमाम्
- १६ तस्यापगमाम्। ततो योद्धनपि प्रचार्य्य साक्ष्यमिदं दत्तवान् यो मम पश्चाद्
- आगमिष्यति स मत्तो गुरुतरः; यतो मत्पूर्व्वैव विद्यमान आसीत् यदर्थम्
- १७ अहं साक्ष्यमिदम् अर्हा सरथः। अपरञ्च तस्य पूर्णताया तथं सर्व्वे कामशो-

नुयहं प्राप्ताः । मुसाद्वारा व्यवस्था दत्ता किन्तुनुयहः सत्यतश्च यीशुख्रीष्ट- १७
द्वारा समुपातिष्ठतां । अपरञ्च कोपि मनुज ईश्वरं कदापि नापश्यत् किन्तु १८
पितुः क्रोडस्योद्दितीयः पुत्रस्तं प्राकाशयत् ।

त्वं कः ? इतिवाक्यं प्रष्टुं यदा यिहूदीयलोका याजकान् लेविलोकाञ्च १९
यिहूशालमो योहनः समीपे प्रेषयामासुः । तदा स खीष्टतवान् नापङ्क्तवान् २०
नाहम् अभिधिक इत्यङ्गीकृतवान् । तदा ते ऽपृच्छन् तर्हि को भवान् ? किम् २१
एतियः ? सोवदत् न । ततस्ते ऽपृच्छन् तर्हि भवान् स भविष्यदादौ ? सोवदत्
नाहं सः । तदा ते ऽपृच्छन् तर्हि भवान् कः ? वयं गत्वा प्रेरकान् त्वयि किं २२
वक्ष्यामः ? स्वप्तिन् किं वदसि ? तदा सोवदत्

‘ परमेश्वरस्य पन्थानं परिष्कुरुत सर्वतः ।

२३

प्रान्तरे वै त्विदं वाक्यं वदतः कस्यचिद्भवः ।’

कथामिमां यस्मिन् विज्ञाथियो भविष्यदादौ लिखितवान् सोहम् । ये २४
प्रेषितास्ते फिहूशीलोकाः । तदा ते ऽपृच्छन् यदि नाभिषिक्तोमि, एलि- २५
योसि न, स भविष्यदाद्यपि नाभि च, तर्हि लोकान् मज्जयमि कुतः ? ततो २६
योहनः प्रत्यवोचत् तोये ऽहं मज्जयामीति सत्यं किन्तु यं यूयं न जानीथ
तादृश एकोजो युष्माकं मध्य उपतिष्ठति । स मत्पश्चाद् आगतोपि मत्पूर्वं २७
वर्त्तमान आसीत् तस्य पादुकाबन्धनं मोचयितुमपि नाहं योग्योस्मि ।
यद्देनवद्याः पारस्ववैद्यावराथां यस्मिन् स्थाने योहनः अमज्जयत् तस्मिन् २८
स्थाने सर्वमेतद् अघटत ।

परे ऽहनि योहनः स्निकटम् आगच्छन्तं यीशुं विलोक्य प्रावोचत् २९
जगतः पापमोचकम् ईश्वरस्य मेषशावकं पश्य । यो मम पश्चाद् ३०
आगमिष्यति स मत्तो गुरुतरः यतोहेतो मत्पूर्वं सो ऽवर्त्तत यस्मिन्नाहं
कथामिमां कथयामि सश्रवायं । अपरं नाहमेनं प्रत्यभिज्ञातवान् किन्तु ३१
इस्त्रायेललोका एनं यथा परिचिन्वन्ति तदभिप्रायेणाहं जले मज्जयितुं
आगच्छम् । पुनश्च योहनः अपरमेकं प्रमाणं दत्त्वा कथितवान् विहायसः ३२
कपोतवद् अवहृह्यात्मानम् अस्थोपर्वतिष्ठन्तं दृष्टवानहम् । अपरञ्च नाहमेनं ३३

प्रत्यभिज्ञातवान् इति मत्वं किन्तु यो जले मज्जयितुं मां प्रेरयत् स-
वेमां कयामकथयत् सख्योपर्यात्मानम् अवतरन्तम् अवतिष्ठन्तश्च द्रक्ष्यसि
१४ स एव पवित्रे आत्मानि मज्जयिष्यति । अतस्त्वनिरीक्ष्यायम् ईश्वरस्य
तनय इति प्रमाणं ददासि ।

१५ परेऽहनि योद्धन् दाभ्यां शिष्याभ्यां साद्वैतिष्ठन् योऽगुं गच्छन्तं विलोक्य
१६ गदितवान् ईश्वरस्य मेघप्रावकं पश्यतं । इमां कथां श्रुत्वा दौ शिष्यौ योशोः
१७ पश्चाद् ईयतुः । ततो योऽगुः पराहृत्य तौ पश्चाद् आगच्छन्तौ दृष्ट्वा
१८ पृष्ठवान् युवां किं गवेषयथः ? तावदुच्छतां हे रज्ज्वि अर्थात् हे गुरो भवान्
१९ कुत्र तिष्ठति ? ततः सेवादौत्य पश्यतं । तदा तौ तेन साकं ब्रजित्वा तस्य
वासस्थानम् अदर्शतां ततो द्विवसस्य तृतीयग्रहरस्य गतत्वात् तौ तद्दिनं
२० तस्य मङ्गलस्थातां । यौ दौ योद्धनो वाक्यं श्रुत्वा योशोः पश्चाद् अगमतां
२१ तयोः शिमोन् पितरस्य भ्राता य आन्त्रियः स इत्या प्रथमं निजसेादरं
शिमोने साक्षात् प्राप्य कथितवान् वयं खोष्टम् अर्थात् अभिषिक्तपुरुषं
२२ साक्षात् कृतवन्तः । पश्चात् स तं योशोः समीपम् आनयत् । तदा योऽगुस्तं
दृष्ट्वा वदत् त्वं यूवसः पुत्रः शिमोन् किन्तु तन्नामधेयं कैफाः (वा पितरः)
अर्थात् प्रसूरो भविष्यति ।

२३ परेऽहनि योशो गालीलं गन्तुं निश्चितचेतसि सति फिलिपनामानं जनं
२४ साक्षात् प्राप्योचत् मम पश्चाद् आगच्छ । वैभैदानाजि यस्मिन् ग्रामे
पितराञ्छिययो धाम आसीत् तस्मिन् ग्रामे तस्य फिलिपस्य वसतिरासीत् ।
२५ पश्चात् फिलिपो निश्चिन्तितं साक्षात् प्राप्या वदत् मुसाव्यवस्थायन्धे भविष्यद्-
वादिनां ग्रन्थेषु च यस्यास्थानं लिखितमासीत् तं युवकः पुत्रं नामिरीथं योऽगुं
२६ साक्षाद् आक्राम् वयम् । तदा निश्चिन्तितं कथितवान् नामिरिन्मगरात्
किं कश्चिदुत्तम उत्पत्तुं शक्नोति ? ततः फिलिप अवोचत् इत्य पश्य ।
२७ अपरञ्च योऽगुः स्वस्य समीपं तमागच्छन्तं दृष्ट्वा व्याहृतवान् पश्चाद्यं निष्क-
२८ पटः मत्स्य इत्यायेकैकः । ततः सेवदद् भवान् मां कथं प्रत्यभिजानाति ?
योऽगुरवादीत् फिलिपस्य आक्रानात् पूर्वं यदा तमुत्तमरस्य तरोर्मूलं गच्छाः

तदा त्वामदर्शम् । निथनियेन् अवकथत् हे भुरो भवान् नितान्तम् ८६
ईश्वरस्य पुत्रोमि भवान् इत्याद्येस्त्वंशस्य राजा । ततो योशु ब्याहरत् ५०
त्वामुडुम्बरस्य पादपस्य मूले दृष्टवानहं ममैतस्मादाक्यात् किं त्वं व्यशसीः ।
एतस्मादप्यास्यथै कार्यं ब्रूयमि । अन्यथावादीद् युष्मानहं यथार्थं वदामि ५१
इतः परं मोचिते मेघद्वारे युष्माभि र्वृष्टे तस्मान्मनुजसुनुना ईश्वरस्य दूत-
गणम् अवरोहन्तम् अवतिष्ठन्नाञ्च ब्रूयमि ।

२ द्वितीयाध्यायः ।

१ योदस्य प्रथमाद्ययक्रिया २२ कफनेऽहसस्तेन यानं २३ तेन विद्यमानमो यानं
मन्दिरपरिष्करणञ्च २८ निजनिधनोत्थानयोः भविष्यदार्थं २९ तस्याद्ययक्रियाभि-
वेक्षणं विद्याधयः ।

अनन्तरं द्वितीयदिवसे गालोत्तप्रदेशीये काक्नानास्मिन्नगरे विवाह १
आसीत् तत्र च यीशो मातातिष्ठत् । तस्मै विवाहाय यीशुस्तस्य शिष्याश्च २
निमग्निता आसन् । तदनन्तरं द्राक्षारमस्य न्यूनत्वाद् यीशोर्माता तमवदत् ३
एतेषां द्राक्षारमो नास्ति । तदा स तामवोचत् हे नारि मया सह तव ४
किं कार्यं । मम समय इदानीं नोपतिष्ठति । ततस्तस्य माता दासान् अवोचद् ५
अयं यद् वदति तदेव कुरुत । तस्मिन् स्थाने थिष्ठदोद्यानां शुचिल- ६
करणव्यवहारानुसारेणाढ्यैकैकजलधराः पाषाणमयाः षड् वृहत्कलशा
आसन् । तदा यीशुस्तान् सर्वकलशान् जलैः पूरयितुं तानाज्ञापयत् ७
ततस्ते सर्वान् कुम्भान् आकर्ण्य जलैः पथ्यपूरयन् । अथ तेभ्यः किञ्चिदुत्तार्य ८
भोज्याधिपतेः समीपं नेतुं स तानादिशत् ते तदनयन् । अपरञ्च तज्जलं ९
कथं द्राक्षारमोऽभवत् तज्जलवाहका दासा ज्ञातुं शक्ताः किन्तु तज्ज्ञो-
ज्याधिपो ज्ञातुम् अशक्नुवत् तदवलिख्य वरं समोध्यावदत् । श्लोकाः प्रथमम् १०
उत्तमद्राक्षारमं ददति जनेषु यथेष्टं पीतवस्तु तस्मात् किञ्चिदनु-
त्तमञ्च ददति किन्तु त्वमिदानीं यावत् उत्तमद्राक्षारमं स्थापयसि । इत्थं ११
यीशु गालोत्तप्रदेशे आद्यर्थ्यकर्म प्रारम्भ निजमहिमानं प्राकाशयत् ततः
शिष्यास्तस्मिन् व्यससन् ।

१२ ततःपरं स निजमात्रभातशिथैः सार्द्धं कपर्णाङ्गमम् अगमत् किन्तु
तत्र बज्रदिनानि नातिष्ठत् ।

१३ तदनन्तरं यिज्जदीयानां निस्तारोत्सवे निकटमागते यीशु धिक्-

१४ शालमनगरम् अगच्छत् । ततो मन्दिरस्य मध्ये गोभेषपारावतविक-

१५ यिषो वणिजस्योपविष्टान् विलोक्य रञ्जुभिः कक्षां निर्माय सर्वगोभेषा-

१६ दिभिः सार्द्धं तान् मन्दिराद् दूरीकृतवान् । एवं वणिजां मुद्रादि
विकीर्ण्य श्रासनानि न्युज्जीकृत्य पारावतविक्रयिभ्योऽप्यथर्ष्य अस्मात् स्थानात्

१७ सर्वोपेतानि नयत समपितुं गृहं बाणिज्यगृहं मा कार्षिष्ट । तस्मात्

‘त्वन्मन्दिरार्थं उद्योगायस्तु स प्रसतीव माम् ।’

इमां शास्त्रीयलिपिं शिष्याः समस्मरन् ।

१८ ततःपरं यिज्जदीयलोका यीशुमवदन् तमीदृशकर्मकरणात् किं

१९ चिह्नमस्मान् दर्शयसि ? ततो यीशुस्तानोचद् युष्माभिरेतस्मिन् मन्दिरे

२० नास्ति दिनत्रय मध्येऽहं तद् उत्थापयिष्यामि । तदा यिज्जदीया व्याहर्षुः,

एतस्य मन्दिरस्य निर्माणेन घट्चत्वारिंशद्वत्सरा गताः, त्वं किं दिन-

२१ त्रयमध्ये तद् उत्थापयिष्यसि ? किन्तु स निजदेहरूपमन्दिरे कथामिमां

२२ कथितवान् । श्रवणात् तदीयोत्थागे सति स यदेतादृशं गदितवान्

तच्छिष्याः स्मृत्वा धर्मग्रन्थे यीशुनोक्तकथायाञ्च व्यस्यसिषुः ।

२३ अनन्तरं निस्तारोत्सवस्य भोज्यसमये धिरूशालमनगरे तत्कृतार्थ-

२४ कर्षं विलोक्य बज्रभित्तस्य नामनि विश्रमिंत । किन्तु स तेषां करेषु स्वं

२५ न समर्पयत् यतः स सर्वानवैत् । स मानवेषु कस्यचित् प्रमाणं नापेक्षत

यतो मनुजाणां मध्ये यद्यदस्ति तत्तत् संजातात् ।

२ इत्युक्तोऽध्यायः ।

१ निकदीमं प्रति स्त्रीस्योपदेशकथा २१ योहानो मञ्जनम् २५ स्त्रीहं
योहानः साक्ष्यदानम् ।

१ अपरञ्च निकदीमनामा यिज्जदीयानाम् अधिपतिः फिक्कीः ललदायां

२ योन्नोरभ्यर्षम् आक्रुष्य व्याहर्षीत्, हे गुरो भवान् ईश्वराद् आगत एक

उपदेष्टा, एतद् अस्माभिर्ज्ञायते, यतो भवता यदास्यै कर्म क्रियते परमे-
 श्वरस्य साहाय्यं विना केनापि तत्कर्म कर्तुं न शक्यते । तदा श्रीशुद्धतरं ३
 दत्तवान् त्वमहं यथार्थतरं व्याहरामि पुनर्जन्मनि न मति कोपि मानव
 ईश्वरस्य राज्यं द्रष्टुं न शक्नोति । ततो निकटीमः प्रत्येवात्तं मनुजो दृष्टो ४
 भूत्वा कथं जनियते? स किं पुनर्मातुर्जन्मं प्रविश्य जनिष्यति शक्नोति? श्रीशु- ५
 वादीद् यथार्थतरम् अहं कथयामि तोयवत् आत्मनः सकाशात् मनुजे
 पुनर्न जाते स ईश्वरस्य राज्यं प्रवेष्टुं न शक्नोति । मांसाद् यो जायते तन् मांस- ६
 मेव तदात्मनो यो जायते स आत्मैव । युष्माभिः पुनर्जनितस्य ममैतस्यां ७
 कथायाम् आस्यथं मां मंसाः । मदागति र्थो दिव्यमिच्छति तस्यामेव ८
 दिशि वाति त्वं तस्य स्ननं दृष्ट्वापि किन्तु स कुत आयाति कुत्र याति वा
 किमपि ■ आगामि तदत् आत्मनः सकाशात् सर्वेषां मनुजानां जन्म
 भवति । तदा निकटीमः पृष्टवान् एतत् कथं भवितुं शक्नोति? श्रीशुः ९
 प्रत्युक्तवान् त्वमिच्छासेतो गुरु भूत्वापि विन्नेतां कथां न वेत्सि? तुभ्यं यथाय १०
 कथयामि वचं यद् विद्महाद् उच्यते यच्च पण्यमस्मात्स्यै साहाय्यं ददाः किन्तु ११
 युष्माभिरस्माकं साक्षिन् न गृह्यते । एतस्य संसारस्य कथायां कथितायां १२
 यदि यथं न विश्वसिष्य तर्हि स्वर्गाद्यायां कथायां कथं विश्वसिष्य? यः १३
 स्वर्गेऽस्ति यश्च स्वर्गाद् अवरोहन् तं मानवतनयं विना कोपि स्वर्गोत्तरोहन्
 अपरञ्च मुमा यथा प्रान्तरे सर्पं प्रोत्थापितवान् मनुष्यपुत्रेणपि तथैवेत्या- १४
 तव्यं; तस्माद् यः कश्चित् तस्मिन् विश्वसिष्यति सोऽविनाशः सन् अनन्तायुः १५
 प्राप्स्यति । ईश्वर इत्यं जगद्वदयते यत् स्वमद्वितीयं तनयं प्राददात् १६
 ततो यः कश्चित् तस्मिन् विश्वसिष्यति सोऽविनाशः सन् अनन्तायुः
 प्राप्स्यति । ईश्वरो जगतो लोकान् दण्डयितुं स्वपुत्रं न प्रेष्य तान् परिचातुं १७
 प्रेषितवान् । अतएव यः कश्चित् तस्मिन् विश्वसिष्यति स दण्डार्ही न १८
 भवति किन्तु यः कश्चित् तस्मिन् स विश्वसिष्यति स इदानीमेव दण्डार्ही
 भवति यतः स ईश्वरस्याद्वितीयपुत्रस्य नामनि प्रत्ययं ■ करोति ।
 अपरञ्च जगतो मध्ये ज्योतिः प्राकाशत किन्तु मानुषाणां कर्मणां दुष्टत्वात् १९

- २० ते ज्योतिषोपि तिमिरे प्रीयन्ते एतदेव दण्डस्य कारणं भवति । यः
 कुकर्म्म करोति तस्याचारस्य दुष्टत्वात् स ज्योति र्धृतीयित्वा तन्निर्कटं
 २१ नाध्याति; किन्तु यः सत्कर्म करोति तस्य सर्वेषां कर्माण्येश्वरेण कृता-
 नीति यया प्रकाशते तदभिप्रायेण स ज्योतिषः सन्निधिम् आध्याति ।
 २२ ततः परं धीशुः शिष्यैः सार्द्धं यिजुदीयदेशं गत्वा तत्र स्थित्वा भक्षयितुम्
 २३ आरभत । अपरञ्च तदा शालमनगरस्य समीपस्थापिनि रेनन्धामि
 बह्वर्ततीयस्थितेस्तत्र योहन् अमज्जयत् तथाच सौका आगत्य तेन
 २४ मञ्चिता अभवन् । तदा योहन् कारायां न बहूः ।
 २५ अपरञ्च भौचकर्म्मणि योहन् शिष्यैः सद्यं यिजुदीयलोकानां विवादे
 २६ जाते ते योहन् सन्निधिं गत्वाकथयन्, हे गुरो यद्देननद्याः पारे भवता
 २७ सार्द्धं य आशीत् यस्मिंश्च भवान् सार्द्धं प्राददात् पश्यतु सोऽपि मज्जयति
 २८ सर्वे तस्य समीपं यान्ति च । तदा योहन् प्रत्यत्रोचद् ईश्वरेण न इमे
 कोऽपि मनुजः किमपि प्राप्तुं न शक्नोति । अहम् अभिविक्तो न भवामि किन्तु
 तद्ये प्रेक्षितोऽस्मि यामिमां कथां कथितवानहं तत्र यूयं सर्वे साक्षिणः स्म ।
 २९ यो जनः कन्यां लभते स एव वरः किन्तु वरस्य सन्निधौ दण्डायमानं तस्य
 यन्मित्रं तेन वरस्य जन्मे श्रुतेऽतोवाच्यायते ममापि तदद् आनन्दमिद्धि-
 ३० र्जाता । तेन क्रमशो वर्द्धितयं किन्तु मया हृदितयं । य ऊर्द्धादागच्छत्
 ३१ स सर्वेषां मुखेण यश्च संभाराद् उदपद्यत स सांसारिकः संसारोर्था
 ३२ कथाश्च कथयति यस्तु स्वर्गादागच्छत् स सर्वेषां मुख्यः । अपरञ्च स यद्
 अपमद् अष्टशेषं तस्मिन्नेव सार्द्धं ददाति तथापि प्रायशः कञ्चित् तस्य
 ३३ सार्द्धं न गृह्णाति; किन्तु यो गृह्णाति स ईश्वरस्य सत्यवादिनं मुद्राङ्गिर्न
 ३४ करोति । य ईश्वरस्य सत्य ईश्वरीयकथां कथयति यत ईश्वर आत्मानं
 ३५ तस्मै अपरिमितम् अददात् । पिता पुत्रं स्नेहं कृत्वा तस्य हृदये सर्वेषां
 ३६ अर्पितवान् । यः कश्चित् पुत्रे विद्यमिति सर्वानन्तम् परमायुः प्राप्नोति
 किन्तु यः कश्चित् पुत्रे न विद्यमिति स परमायुषो दर्शनं न प्राप्नोति
 किंन्वीश्वरस्य कोऽप्यभाजनं भूत्वा तिष्ठति ।

४ चतुर्थोऽध्यायः ।

१ शोमिरोषीयकथं खीहलोपदेशकथा २० नगरे खीहं प्रति वार्त्ताकथनं २१
त्रिषेभ्यः खीहस्य कथनं २८ नगरादागतलोकाणां खीहे विचक्षणं ४१ मासीक
प्रदेशं प्रति खीहस्य नगरं ४६ कफनोक्तसि राजसभाकारपुत्रस्य सारव्यस्य ।

धीशुः स्वयं नामज्जयत् केवलं तस्य शिष्याः अमज्जयन् किन्तु योह- १
नोऽधिकशिष्यान् स करोति मज्जयति च फिक्क्य इमां वार्त्ताम् अष्टवन् २
इति प्रभुरवगत्य थिज्जदीयदेशं विहाय पुनर्भासीकम् अगतम् । ततः ३
शोमिरोषप्रदेशस्य मध्येन तेन गच्छत्ये सति याकुव् निजपुत्राय धुपके ॥
यां भूमिम् अददात् तत्समीपस्थाधिशोमिरोषप्रदेशस्य सुखारणाया ५
विस्मातस्य नगरस्य सन्निभावुपास्यात् । तत्र याकुवः प्रहिरासीत् । ६
तदा द्वितीययामवेलायां जातायां स मार्गे अमापन्नस्य प्रहेः पार्थ
अपाविशत् । इति शोमिरोषीया योषित् तोयोत्तोलनार्थम् तत्रागमत् । ७
तदा शिष्याः स्वाद्यव्याणि कृतुं नगरम् अगच्छन् । धीशुः शोमिरोषीयां
तां योषितम् व्यादधीत् मच्छं किञ्चित् पानीयं पातुं देहि । किन्तु ८
शोमिरोषीयैः साकं थिज्जदीयलोका न व्यवहरन् तस्माद्धेतोः साकययत् ९
शोमिरोषीया योषिदहं तं थिज्जदीयोसि कथं मत्तः पानीयं पातुम्
इच्छसि ? ततो धीशुरवदद् देवरस्य यद्दानं तत्कीदृक् पानीयं १०
पातुं मच्छं देहि य इत्थं त्वां याचते स वा क इति चेदद्यात्साक्षादिति
तमयाचिष्यथाः स च तुभ्यममृतं तोयमदास्यत् । तदा सा सीमन्तिनी ११
भाक्षितवती हे महेच्छ प्रहि गम्भीरो भवतो नीरोक्षोलनपात्रं नास्ति च
ज्ज्ञात् तदमृतं कीलासं कुतः प्राप्स्यसि ? योषाभ्यम् इममज्जं ददौ १२
यस्य च परिजना गोमेवादयस्य सर्वेऽस्य प्रहेः पानीयं पपुरेतादृशे
योषाकं पूर्वपुरुषो याकुव् तस्मादपि भवान् महान् किं ? ततो १३
धीशुरकथयद् इदं पानीयं यः पिवति स पुनस्तृषार्त्तो भविष्यति किन्तु
मया दत्तं पानीयं यः पिवति स पुनः कदापि तृषार्त्तो न भविष्यति मया १४
दत्तम् इदं तोयं तस्मान्तः प्रक्ष्वणरूपं भूत्वा अगन्तायु र्यावत् खो-
ष्यति । तदा सा वनिताकथयत् हे महेच्छ तर्हि मम पुनः पिपासा यथा १५

न जायते तेयोत्तोखनाय यथात्रागमनं न भवति च तदर्थं मङ्गं ततोऽर्धं
 १६ ददातु। ततो योशुरवदत् याहि तव पतिमाह्वय स्थानेऽवागच्छ।
 १७ सा यामावदत् मम पतिर्नास्ति। योशुरवदत् मम पतिर्नास्तीतिशार्क्यं
 १८ भर्तुं श्रवोच, यतस्तव पश्य प्रतयोभवन् अधुना तु त्वया सार्द्धं वसिष्ठति
 १९ स तव भर्ता न वाक्यमिदं मयम् श्रवादीः। तदा सा महिला गदितक्तो
 २० हे महेच्छ भवान् एका भविष्यदादीति बुद्धं मया। अस्माकं पितृलोका
 एतस्मिन् त्रिलोचयेऽभजन्त किन्तु भवद्भिरुच्यते यिरुशालमनगरे भजन-
 २१ योग्यं स्थानमास्ते। योशुरवीचत्, हे घोषित् मम वाक्ये विद्यमिहि यदा
 यूयं केवलशैलेऽस्मिन् वा यिरुशालमनगरे पितु भंजनं न करिष्यथे काल
 २२ एतादृश आयाति। यूयं यं भजथे ते न जानीथ किन्तु वयं यं भजामहे तं
 २३ जानीमहे यतो विज्रदीपलोकानां मध्यात् परित्राणं जायते। किन्तु
 यदा सत्यभक्ता आत्मना सत्यरूपेण च पितु भंजनं करिष्यन्ते समय एतादृश
 आयाति वरम् इदानीमपि विद्यते यत एतादृशो भक्तान् पिता
 २४ चेष्टते। ईश्वर आत्मस्वरूपः, तस्मिन् भक्त्ये सति आत्मना सत्यरूपेण च स
 २५ भजनीयः। तदा सा महिलावादीत्, श्रीष्टनाम्ना विख्यातोऽभिषिक्तः पुरुष
 आगमिष्यतीति जानामि स एव च सर्वः कथा अन्नात् प्रापयिष्यति।
 २६ ततो योशुरवदत् त्वया सार्द्धं कथनं करोमि योऽहम् अहमेव स पुरुषः।
 २७ एतस्मिन् समये शिष्या आगत्य तथा स्तिथा सार्द्धं तस्य कथावार्त्ता-
 कथने महासूर्यम् अमन्यन्ता तथापि भवान् किमिच्छति? यदा किमर्थम्
 २८ एतया सार्द्धं कथां कथयति? इति कोपि माहच्छत्। ततः परं गा गार्गे
 २९ कलशं स्थापयित्वा नगरमध्ये गत्वा लेकिगोक्षययद् अहं यदा यद्यन् कर्मा-
 करवं तत्सर्वं मङ्गलकथयद् एतादृशं मानत्रमेकम् आगत्य पश्यत स किम्
 ३० अभिषिक्तो भवति, ततस्ते नगराद् वहिरागत्य तस्य समीपम् आगन्।
 ३१ एतर्हि शिष्याः साधयित्वा तं व्याहर्षुः, हे गुरो भवान् किञ्चिद् भुञ्जी।
 ३२ ततः सोवदद् युष्माभि र्धनं ज्ञायते तादृशं भक्ष्यं ममास्ते। तदा शिष्याः
 ३३ परस्परं प्रष्टुम् आरभन्ता किमस्मै कोपि किमपि भक्ष्यमानीय दत्तवान्।

धीशुरवोचत् मन्त्रैरकस्याभिमतानुरूपकरणं तस्यैव कर्मसिद्धिकरणस्य मम ३३
भोजनं । अपरञ्च माययतुष्टये जाते ब्रह्मकर्त्तव्यमयो भवति इतिवाक्यं ३५
युष्माभिः किं मोक्षते ? किन्त्वहं वदामि शिर उक्तोऽस्य चेष्टाप्रतिनिरीक्ष्य
पश्यत, इदानीं कर्त्तव्ययोग्यानि श्रुत्वावर्त्तयन्भवन् । अपरञ्च यच्छिन्वन्ति स ३६
वेतनं लभते, अनन्तायुः स्वरूपं ब्रह्मं संगृह्णाति च तेनैव वक्ता केप्ता च
युगपद् आनन्दतः । इत्थं सति वपत्येकच्छिन्नस्य इति वचनं सिद्ध्यति । ३७
अपरञ्च यच्च यूयं न पठ्यथास्यत तादृशं ब्रह्मं केप्तुं युष्मान् प्रैरयम् अन्ये जना ३८
पठ्यथास्यन् यूयं तेषां अमल्य फलम् अलभन्मम् ।

अपरञ्च यस्मिन् काले यत् कर्मोपायं तत्सर्वं स मत्स्यम् अकथयत् ३९
तस्या वनिताया इदं साक्ष्यवाक्यं श्रुत्वा तन्मगरनिवासिनो बहवः शोभि-
रोषीयलोका व्यश्रमन् । तथा च तस्मान्निके समुद्रस्याय खेपांसत्रिधा कति- ४०
चिद् दिनाणि स्यातुं तस्मिन् विनयम् अकुर्वन् तस्मात् स दिनद्वये तत्-
स्थाने न्यवसत् । ततस्तस्योपदेशेन बहवोपरे विश्वस्य तां योषामवदन् केवलं ४१
तव वाक्येन प्रतीम इति न, किन्तु स जगतोभिषिक्तत्वातेति तस्य कथा ४२
श्रुत्वा वयं स्वयमेवाजाम्नादि ।

स्वदेशे भविष्यदनुः सत्कारो नास्तीति यद्यपि धीशुः प्रमाणं दत्त्वा- ४३
कथयत् तथापि दिवसद्वयात् परं स तस्मात् स्थानाद् गालीलं गतवान् । ४४
अनन्तरं ये गालीलौयलोका उत्सवे गता उत्सवसमये चिह्नशालामनगरे ४५
तस्य सख्याः क्रिया अपश्यन् तस्मिन् गालीलम् आगतवन्ति ते तम् अगृह्णन् ।

ततः परं धीशु र्यस्मिन् कान्नामगरे जलं द्वाक्षारमम् अकरोत् तत्स्थानं ४६
पुनरगात् । तस्मिन्नेव समये कस्वचिद् राजसभास्तारस्य पुत्रः कपर्णाक्षम्-
पुरि रोगग्रस्त आसीत् । स चिह्नदोषदेशाद् धीशो गालीलोगममवासी ४७
निशम्य तस्य समीपं गत्वा प्रार्थ्य आहूतवान् मम पुत्रस्य प्रायेण काल
आसन्नः, भवान् आगत्य तं रुक्मं करोतु । तदा धीशुरकथयद् आस्थुं कर्म ४८
चित्रं चिह्नञ्च न दृष्ट्वा यूयं न प्रत्येक्षथ । ततः स सभासद्वदत्, हे महेच्छ ४९
मम पुत्रे न स्ते भवानागच्छतु । धीशुस्तमवदद् गच्छ तव पुत्रोऽजीवीत् । ५०

- ५१ तदा योऽनुजोक्तवाक्ये स विश्वस्य गतवान्। गमनकाले मार्गमये दासासं-
 ५२ साज्ञात् प्राप्यावदन् भवतः पुत्रोऽजीवीत्। ततः कं कालमारभ्य रोगप्रती-
 कारारम्भा जात इति शृष्टे तैरुक्तं ह्यः सार्द्धदण्डदयाधिकद्वितीययामे तस्य
 ५३ अवरत्नागोऽभवत्। तदा योऽनुस्मिन् क्षणे प्रोक्तवान् तव पुत्रोऽजीवीत्
 ५४ पिता तद् बुद्ध्या सपरिवारो क्षम्यसीत्। यिज्जदीधदेशाद् आगत्य गालीलि
 योऽुरेतद् द्वितीयम् आश्चर्यकर्माकरोत्।

५ पञ्चमोऽध्यायः।

१ अष्टविंशत्युत्तरान् यावद् रागप्रसन्नमनुष्यस्य विनाशकारे साध्यकरत्वं १०
 कीदृशेन यिज्जदीधानां तर्जनं शिष्यश्च २१ कीदृशे योगिनः पितुश्च भव्यमात्मनः
 च भाष्यं।

- १ ततः परं यिज्जदीधानाम् उत्सव उपस्थिते योऽनु विश्वस्य गतवान्।
 २ तस्मिन्मगरे मेघनाभा दारस्य समीपे द्रव्योपभाषया वैतुहिसदानाकी पुष्क-
 ३ रिणी पञ्चषट्पुत्रासीत्। तस्य तेषु घट्टेषु कीलालकम्पनम् अपेक्ष्य अन्ध-
 ४ स्मिन्नुपप्लवाद्वाद्यो बह्वशो रोगिणः पतन्तस्त्रिष्टन्ति स्म। यतो विशेष-
 काले तस्य सर्वो वारि स्वर्गीयदूत इत्याकम्पयत् तत्कीलालकम्पनात् परं
 ५ यः कश्चिद् रोगी प्रथमं पानीयमवारोहत् स एव तत्पलाद् रोगमुक्ता भवत।
 ६ तदाष्टानिन्द्रधणि यावत् रोगयस्त एको जनस्त्रिष्टन्ति स्थाने स्थितवान्।
 ७ योऽनुसं पतन्तं दृष्ट्वा वड्कालिकरोमीति ज्ञात्वा च व्याहतवान् त्वं किं
 ८ स्वस्ते बुभूधधि ? ततो रोगी कथितवान् हे भद्रेऽहं यदा कीलालं कम्पते
 ९ तदा मां यः पुष्करिणीम् अवरोहति तादृशो लोकः कोपि नास्ति
 १० तस्मान्मम गमनकाले कश्चिदन्योऽपि गलावरोहति। तदा योऽनु रक्त-
 ११ यद् उन्मिष तव ब्रथ्यामुत्तोत्य गृह्णीया याहि। स तत्पलात् स्वस्ते भूत्वा
 १२ ब्रथ्यामुत्तोल्यादाय गतवान् किन्तु तद्दिनं विश्रामवारः। तस्माद् यिज्जदीधाः
 १३ स्वस्ते वरं व्याहरन् अष्ट विश्रामशरे ब्रधनीयमादाय न यातव्यम्। ततः
 १४ स प्रत्यवोषद् यो माम् स्वस्तेन अकार्षीत्, ब्रधनीयम् उत्तोल्यादाय यातुं
 १५ मां स एवादिषत्। तदा तेऽप्युक्त्वा ब्रधनीयम् उत्तोल्यादाय यातुं य

आज्ञापयत् स कः । किन्तु स क इति स्खलीभूतो राजानाद् वतसस्मिन् ११
स्थाने जनतासत्त्वाद् धीशुः स्थानान्तरम् अगमन् ।

ततः परं धीशु भेन्द्रे तं नरं साक्षात् प्राप्याकथयत् पश्येदानीम् १२
अनामयी जातोसि सघाधिका दुर्देशा न घटते तद्देशोः पापं कर्म पुन
र्माकर्षीः । ततः स गत्वा विज्जदीयान् अवदद् धीशु माम् अरोगिष्मम् १३
अकर्षीत् । ततो धीशु विश्रामवारं कर्षेद्वृत्रं कृतवान् इति चेतो धिज्ज- १४
दीयास्तं ताडयित्वा हनुम् अघेहन्त । धीशुस्तानाख्यत् मम पिता घत् १५
कार्यं करोति तदनुकूपम् अहमपि करोमि । ततो विज्जदीयास्तं हनुं १८
पुनरयतन्त यतो विश्रामवारम् सामन्यत तदेव केवलं न अधिकन्तु ईश्वरं
स्वपितरं प्रोच्य स्वमपीश्वरतुल्यं कृतवान् । पश्चाद् धीशुरवदद् युष्मानहं १६
यद्यर्थतः वदामि पुत्रः पितरं यद्यत् कर्म कुर्वन्तं पश्यति तदतिरिक्तं
स्नेच्छातः किमपि कर्म कर्तुं न शक्नोति । पिता यत् करोति पुत्रोपि तदेव २०
करोति पिता पुत्रे स्नेहं करोति तस्मात् स्वयं यद्यत् कर्म करोति
तत्सुखे पुत्रं दर्शयति । अपरञ्च यथा युष्माकं आश्चर्यज्ञानं जायते तदर्थं २१
इतोपि महाकर्म तं दर्शयिष्यति वस्तुतस्तु पिता यथा प्रमीतान् उत्साह्य
सजीवान् करोति तद्वत् पुत्रोपि यं यम् इच्छति तं तं सजीवं करोति ।
सर्वे पितरं यथा सत्कुर्वन्ति तथा पुत्रमपि सत्कर्तुं पिता स्वयं २२
कस्यापि विषयमकृत्वा सर्वविचाराणां भारं पुत्रे समर्पितवान् । सः पुत्रं २३
सत् करोति स तस्य प्रेरकमपि सत् करोति । युष्मानहं यद्यर्थतः वदामि २४
यो जना मम वाक्यं श्रुत्वा सत्प्रेरके विश्वसिति सोमन्मायुः प्राप्नोति
कदापि दण्डभाजनं न भवति किन्तु निधनादुत्थाय परमायुः प्राप्नोति ।
अहं युष्मानतियथार्थं वदामि यदा परेता ईश्वरपुत्रस्य निनादं श्रोष्यन्ति २५
ये च श्रोष्यन्ति ते सजीवा भविष्यन्ति समथ एतादृशं आयाति वरम्
ददानीममुपनिष्ठति । पिता यथा स्वयंजीवी तथा पुत्राय स्वयं जीवि- २६
त्वाधिकारं दत्तवान् । स मनुष्यपुत्रः, एतस्मात् कारणात् पिता दण्ड- २७
करणाधिकारमपि तस्मिन् समर्पितवान् । एतदर्थं दूयम् आश्चर्यं न २८

ममध्वं क्षतो यस्मिन् समये तस्य निनादं श्रुत्वा द्वाभ्यामस्त्राः सर्वे वहिराम-
 १८ मिश्रन्ति समय एतादृश उपस्थास्यति । तस्माद् ये सत्कर्माणि कृतवन्तस्त-
 उक्त्वापि आधुः प्राप्स्यन्ति ये च कुकर्माणि कृतवन्तस्त-
 १९ प्राप्स्यन्ति । अहं स्वयं किमपि कर्तुं न शक्नोमि यथा शृणोमि तथा
 विचारयामि मम विचारो न्यायः, अहं स्वीयमिष्टं नेहिव मत्प्रेरयितुः
 पितुरिष्टम् ईहे ।

२१ अपरञ्च यदि स्वस्मिन् स्वयं सात्त्व्यं ददामि तर्हि तत्सात्त्व्यम् अयाध्वं
 २२ भवति; किन्तु मर्दयेऽपरो जनः सात्त्व्यं ददाति मर्दये तस्य यत्
 २३ सात्त्व्यं तत् सत्यम् एतदप्यहं जानामि। युष्मासु योद्धनं प्रति लोकैः प्रेरितवान्
 २४ स सत्यकथायां सात्त्व्यमददात् । मानुषादहं सात्त्व्यं मोपेक्षे तथापि यूयं
 २५ यथा परिचायध्वे तदर्थम् इदं वाक्यं वदामि । बौद्धन् देदोषमानो दीप-
 इव तेजस्वी स्थितवान् यूयम् अन्यकालं तस्य दीप्या आनन्दितुं
 २६ सममन्यध्वं । किन्तु तत्प्रमाणादपि मम गुरुतरं प्रमाणं विद्यते पिता मां
 प्रेष्य यद्वयन् कर्त्तुं समापयितुं शक्निमददात् मया कृतं तत्तत् कर्त्तुं
 २७ मर्दये प्रमाणं ददाति । अपरञ्च यः पिता मां प्रेरितवान् सोऽपि मर्दये
 २८ प्रमाणं ददाति । तस्य वाक्यं युष्माभिः कदापि न श्रुतं तस्य रूपञ्च न दृष्टं
 तस्य वाक्यं युष्माकम् अन्तः कदापि स्थानं नाप्नोति यतः स यं प्रेषित-
 २९ वान् यूयं तस्मिन् ॥ विश्वविषय । धर्मपुस्तकस्य वाक्यं यूयम् आलो-
 क्यध्वे ते बौद्धैरनन्तायुः प्राप्स्याम इति च यूयं बुध्यध्वे तद्बुद्धपुस्तकं
 ३० मर्दये प्रमाणं ददाति । तथापि यूयं परमायुःप्राप्तये मम सन्निधिम्
 ३१ न जिगमिषथ । अहं मानुषेभ्यः सत्कारं न गृह्णामि । अहं युष्मान्
 ३२ जानामि युष्माकमन्तर ईश्वरप्रेम नास्ति । अहं निजपितुर् भागगतोक्तिं
 तथापि मां न गृह्णीथ किन्तु कश्चिद् यदि स्वमाया समानमिष्यति तर्हि
 ३३ तं गृह्णीष्यथ । यूयम् ईश्वरात् सत्कारं न वेष्टित्वा केवलं परस्पर सत्का-
 ३४ रम् चेद् आदधे तर्हि कथं विश्वमितुं शक्यः ? पितुः समीपेऽहं युष्मान् अप-
 र्दिशामीति मा चिन्तयत यस्मिन् युष्माकं विश्वासः स एव मुसा युष्मान्

अपवदति । यदि चूर्णं तस्मिन् व्यस्यस्यत तर्हि मज्जपि व्यस्यस्यत वतः ॥६॥
 च मयि शिक्षितवान् । ततो यदि तेन लिखितानि न प्रतीयं तर्हि मम ॥७॥
 वाक्यानि कथं प्रत्येव्यथ ।

१ पञ्चोपपादः ।

१ खीटस्य चित्तुचारममं ॥ पञ्चभिः पूर्वेर्द्धाभिः सत्त्वाभ्यां पञ्चसप्तलोकानां
 भोजनं १६ तौघोपरि खीटस्य पदममं १९ तदन्तिके वज्रलोकाममे तेषामुप-
 देतः ॥१॥ सत्त्वाचारूपकयमं ॥२॥ निवादिचिह्नरीषान् प्रति प्रत्युत्तरं ॥३॥
 वज्रलोके कस्य त्यागः शिष्याणां स्थिरस्थितिश्च ।

ततः परं धीशू गोल्लोम्प्रदेशीयस्य निविरिद्यानामः शिष्याः पारं १
 गतवान् । ततो व्याधिमल्लोकस्वास्थ्यकरणरूपं तस्यास्यै कथं दृष्ट्वा बहवो २
 अनास्तपश्चाद् अगच्छन् । ततो धीशूः पर्वतमाहूय तत्र शिष्यैः साकम् ३
 उपाविशत् ।

तस्मिन् समये निस्सारोत्पन्नाणि विज्रदीयानाम् उत्सव उपस्थिते ४
 धीशू भवे उत्तोस्य वज्रलोकान् स्वधमीपागतान् विलोक्य फिलिपं
 दृष्ट्वान् एतेषां भोजनाय भोज्यद्रव्याणि वयं कुत्र केतुं लक्ष्यामहे । वाक्प- ५
 मिदं तस्य परोक्षार्थम् अवादीत् किन्तु वत् करिष्यति तत् स्वयम् अजा- ६
 नात् । फिलिपः प्रत्यवोचत् एतेषाम् एकैको वक्षन्ते अत्र्यं प्राप्नोति तथापि ७
 मुद्रापाददिशतेन कीतपूपा अपि न्यूना भविष्यन्ति । अनन्तरं त्रिमोन् ८
 पितरस्य भ्राता आन्त्रियास्यः शिष्याणामेको व्याहृतवान्, अत्र कस्त्वदिह ९
 बालकस्य समीपे पञ्च चावपूपाः सुद्रमस्यदयस्य सन्ति किन्तु लोकानाम्
 एतावता मध्ये तैः किं भविष्यति । पश्चाद् धीशूरवदत् लोकानुपवेशयत् । १०
 तत्र वज्रवचसत्वात् पञ्चसहस्रेभ्यो न्यूना अधिका वा लोका भूभ्याम्
 उपाविशन् । ततो धीशूस्त्वान् पूपानादाय ईश्वरस्य गुणान् कीर्त्तयिष्याम् ११
 त्रिष्येणु समर्पयत् ततस्ते तेभ्य उपविष्टलोकेभ्यः पूपान् यथेष्टमस्त्रांश्च प्रादुः ।
 अपरस्य तेषु द्वेषेण च तामवोचद् एतेषां किञ्चिदपि यथा नापचोचते तस्या १२
 सर्वान्धावज्जिह्वाणि संयच्छीत । ततः सर्वेषां भोजनात् परं ते तेषां पञ्चानां १३

धातूपपातां अवशिष्टान्यखिलानि संशुद्धा दादृशुस्तकान् अपूरयन् ।

१३ अपरं श्रीशरेतादृशीम् आसुर्यक्रियां दृष्ट्वा लोका मिथो वक्तुमरेभिरे
१५ जगति अस्त्रागमनं भविष्यति स एवायम् अवशं भविष्यद्वक्ता । अतएव
लोका आगत्य तमाक्रम्य राजानं करिष्यति श्रीशुक्लेषाम् ईदृशं मानसं
विज्ञाय पुनश्च पर्वतम् एकाकी गतवान् ।

१६ अपरञ्च सार्धकाल उपस्थिते शिष्या जलधितटं व्रजित्वा नावमारुह्य
१७ कपर्णाङ्गमनगरदिशि सिंधौ वाहयित्वागमन् । तस्मिन् समये तिमिर
१८ उपातिष्ठत् किन्तु श्रीशुक्लेषां समीपं नागच्छत् । तदा प्रबलपवनवहनात्
१९ सागरे महातरङ्गो भवितुम् आरेभे । ततस्ते वाहयित्वा द्विजान् कोद्यान्
गताःपश्चाद् श्रीशुं जलधेरुपरि पद्भ्यां व्रजन्तं नौकान्तिकम् आगच्छन्तं
२० विलोक्य कामजुष्ठा अभवन्, किन्तु स तानुकवान् भयमहं मा भैष्ट । तदा ते
२१ तं स्मैरं नावि गृहीतवन्तः, तदा तत्क्षणाद् उद्दिष्टस्थाने नौकापस्यात् ।

२२ अपरञ्च यथा नावा शिष्या अगच्छन् तदस्था कापि नौका तस्मिन् स्थाने
जासीत् ततो श्रीशुः शिष्यैः साकं नागमत् केवलाः शिष्या अगमन् एतत्
२३ पारस्था लोका ज्ञातवन्तः । किन्तु ततःपरं प्रभु र्यत्र ईश्वरस्य गुणान्
अनुकीर्त्तय लोकाः पूजान् अभोजयच्च तत्स्नानस्य समीपस्थतिविरि-
२४ धाया अपरास्तरण्य आगमन् । श्रीशुस्तत्र नास्ति शिष्या अपि तत्र न
यन्ति लोका इति विज्ञाय श्रीशुं गवेषयितुं तरणिभिः कपर्णाङ्गमुप-
२५ गताः । ततस्ते सरित्पतेः परे तं सालान् प्राप्य प्रावोचन् हे गुरो भवान् अत्र
२६ स्थाने कदागमत् ? तदा श्रीशुस्तान् प्राप्यवादोद् युक्तानहं यद्यार्थतरं वदामि
आसुर्यकर्मदर्शनाद्धेतो न किन्तु पूजभोजनात् तेन पूरणाच्च मां गवे-
२७ षथय । अथश्रीयभक्ष्यार्थं मा आमिष्ट किन्त्वनन्तायु भक्ष्यार्थं आम्भत तस्मात्
तादृशं भक्ष्यं मनुजपुत्रो युष्मभ्यं दास्यति, तस्मिन् तात ईश्वरः प्रभावं प्रादात् ।
२८ तदा तेऽपृच्छन् ईश्वराभिमतं कर्षं कर्तुम् अस्माभिः किं कर्तव्यं ? ततो
२९ श्रीशुः उवाच ईश्वरो यं प्रैरयत् तस्मिन् विश्वसन् ईश्वराभिमतं कर्षं । तदा
३० ते व्याहरन् भक्ता किं कर्षणं दर्शितं यद् दृष्ट्वा भवति विश्वसिध्दाम् ?

तथा किं कथं कृतं ? अस्माकं पूर्वपुरुषा महाप्रान्तरे मायां भोगुं प्रायुः २१
यथा लिपिरासौ

‘स्वर्गाद्याणि तु भक्ष्याणि प्रददौ परमेश्वरः ।’

तदा धीशुरवदद् अहं युष्मानतिथयार्थं वदामि मुमा युष्मभ्यं स्वर्गीयं २२
भक्ष्यं नादात् किन्तु मम पिता युष्मभ्यं स्वर्गीयं परमं भक्ष्यम् अदात् ।

यः स्वर्गादवसृज्य जगते जीवनं ददाति स ईश्वरदत्तभक्ष्यरूपः । तदा ते २३

प्रावोचन् हे प्रेमा भक्ष्यमिदं नित्यमस्मभ्यं ददातु । धीशुरवदद् अहमेव २४

जीवनरूपं भक्ष्यं यो जनो मम सन्निधिम् आगच्छति स जातु जुषात्मी न

भविष्यति तथा यो जनो मां प्रेत्यति स जातु वृषात्मी न भविष्यति । मां २५

दृष्ट्वापि यूयं न विश्वमिच्छ युष्मानहम् इत्यवोचं । पिता मत्तं यावतो २६

लोकानददात् ते सर्व्येव ममान्तिकम् आगमिष्यन्ति किन्तु यः कश्चिन्

मम सन्निधिम् आयास्यति तं केनापि प्रकारेण न दूरीकरिष्यामि ।

निजाभिमतं साधयितुं नहि किन्तु प्रेरयितुरभिमतं साधयितुं स्वर्गाद् २७

आगतोऽस्मि । स यान् यान् लोकान् मत्तमददात् तेषामेकमपि न हार- २८

यित्वा श्रेष्ठदिने गन्धानहम् उत्थापयामि, इदं मत्प्रेरयितुः पितुरभिमतं ।

अपरस्य यः कश्चिन् मानवसुतं विलोका विश्वमिति स श्रेष्ठदिने मथोत्था- २९

पितः सन् अगतायुः प्राप्स्यति, इति मत्प्रेरकस्याभिमतं ।

तदा स्वर्गाद् यद् भक्ष्यम् अवरोहत् तद् भक्ष्यम् अहमेव यिज्जदीय- ३०

लोकास्तस्मैतद्वाक्यं विवदमाना वक्रुमारोभिरे युषफः पुत्रो धीशु र्वस्य ३१

मातापितरौ वयं जानीम श्य किं सय्व न ? तर्हि स्वर्गाद् अवरोहम्

इतिवाक्यं कथं वक्ति ? तदा धीशुस्त्वान् प्रत्यवदत् परस्परं मा विवदधे, ३२

मत्प्रेरकेष पित्रा नाकृष्टः कोपि जनो ममान्तिकम् आयातुम् न व्रत्स्यति ३३

किन्त्वाकृष्टं जन् परमेऽङ्गि मोत्यापयिष्यामि । ते सर्व्ये ईश्वरेण श्रिता ३४

भविष्यन्ति भविष्यदादिमां यन्त्रेषु लिपिरित्यमासौ अतो यः कश्चिन्

पितुः सकाशात् मुत्या श्रित्यते सय्व मम समीपम् आगमिष्यति । य ३५

ईश्वराद् अजायत तं विना कोपि मनुष्यो जनकं नादर्शत् केवलः सय्व

४७ तातम् अत्रासीत् । अहं युष्मान् यथार्थतरं वदामि यो जनो मयि विष्णुसं-
 ४८ करोति शोणन्मायुः प्राप्नोति ॥ अहमेव तज्जीवने भक्ष्यं । युष्माकं पूर्वपुरुषा
 ४९ महाप्राप्तेर मास्त्राभक्ष्यं भुक्तापि श्रुताः, किन्तु यद्भक्ष्यं स्वर्गादागच्छत् तद्
 ५० यदि कश्चिद् भुङ्क्ते तर्हि स न जियते । अज्जीवनभक्ष्यं स्वर्गादागच्छत्
 ५१ सोऽहमेव, इदं भक्ष्यं यो जनो भुङ्क्ते स नित्यजीवी भविष्यति । पुनश्च यद्
 भक्ष्यं जगती जीवनाथम् अहं दास्यामि तन्ममैव पित्रितं ।

५२ तस्माद् धिउदोद्याः परस्परं विवदमाना वक्तुभारेभिर, एष भोज-
 ५३ नार्थस्त्रीयं पल्लवं कथम् अस्मभ्यं दास्यति ? तदा योऽशुप्तान् अवोचद् युष्मा-
 नहं यथार्थतरं वदामि मनुष्यपुत्रस्यामिषे युष्माभि न भुङ्क्ते तस्य रुधिरं च
 ५४ न पीते जीवनेन साङ्गं युष्माकं सम्बन्धो नास्ति । यो ममामिषं खादति
 मम रुधिरञ्च पिवति शोणन्मायुः प्राप्नोति ततः श्रेयेऽङ्गि तमहम् उत्या-
 ५५ पयिष्यामि । यतो मदीयमामिषं परमं भक्ष्यं तथा मदीयं शोणितं
 ५६ परमं पेयं । यो जनो मदीयं पल्लवं खादति मदीयं रुधिरञ्च पिवति स
 ५७ मयि वसति तस्मिन्नहञ्च वसामि । मत्प्रेरयिषा जीवता तातेन यथाहं
 जीवामि तदहं यः कश्चिन् माभक्तिं शोपि मया जीविष्यति । यद्भक्ष्यं
 ५८ स्वर्गादागच्छत् तदिदं, अम्भानां खादित्वा युष्माकं पितरोप्रियन्ता
 तावृणम् इदं भक्ष्यं न भवति, इदं भक्ष्यं यो भक्षति स नित्यं जीवि-
 ५९ ष्यति । यदा कफर्माहम् पुष्ट्या भजनगेहे उपादिशत् तदा कथा एता
 अकथयत् ।

६० तदेतत् श्रुत्वा तस्य शिष्याणाम् अनेकाः परस्परम् अकथयन् इदं गाढं
 ६१ वाक्यं, वाक्यमीदृशं कः श्रोतुं शक्नोति ? किन्तु योऽशुः शिष्याणाम् इत्थं
 विवादं स्वचित्ते विज्ञाय कथितवान् इदं वाक्यं किं युष्माकं विप्रं जनयति ?
 ६२ यदि मनुजसूतं पूर्ववासस्थानम् उज्ज्वलं गच्छन् पश्यथ तर्हि किं भविष्यति ?
 ६३ आत्मेव जीवनदायकः, वपुर्निष्कलं, युष्मभ्यमहं यां कथां कथयामि
 ६४ सा आत्मा जीवनदा । किन्तु युष्माकं मध्ये के के अविद्यायिनः सन्ति,
 के के न विमर्शयन्ति को वा तं परकरेषु समर्पयिष्यति तान् श्रीशुराप्रयमम्

येति । अपरमपि कथितवान् जन्मात् कारणाद् अकथयं पितुः वक्तव्यम् ॥ १५ ॥
प्रतिमप्राप्य कोपि समानिकम् आगन्तुं न शक्यति ।

अतस्तन्वासेनेकाः शिष्या व्याघ्रस्य मतास्तेन साहसं पुनर्नागच्छन् ॥ १६ ॥
तदा योशु वीरदशमिवान् उक्तवान् यूयमपि किं यास्यथ । ततः शिष्यो ॥ १७ ॥
पितरः प्रत्यवोचत् हे प्रभो कस्याभ्यर्थं गमिष्यामः ? अनन्तजीवनदायिभ्योऽप्याः ॥ १८ ॥
कथास्तासवैव । अपरञ्च त्वम् अमरेभ्यश्चाभिविक्त्रपुत्र इति विश्वस्य निश्चिन्तं ॥ १९ ॥
आनीमः । तदा योशुरवदत् किमहं युष्माकं दादत्रजनान् भग्नोनीतान् ॥ २० ॥
■ छतवान् ? किन्तु युष्माकं मध्येऽपि कस्यदेको विप्रकारो विद्यते । इमां ॥ २१ ॥
कथां स शिष्योः पुत्रं ईप्स्यारोधोतीयं धिक्कृत्य उद्दिश्य कथितवान् यतो
दादशानां मध्ये गणितः स तं परकरेषु समर्पयिष्यति ।

७ सप्तमोऽध्यायः ।

१ श्रीहस्त विप्रज्ञाचमयमर्गं १४ सन्दिग्धलोकेभ्य उपदेशः १५ विचारितः प्रति
प्रत्युत्तरं १६ तस्योपदेशः १७ तदुद्दिश्य लोकाणां विचारः १८ सदायाच-
कानां प्रियशीवाश्च खोदं प्रति विपश्यता च ।

ततः परं धिक्कृत्यलोकास्तं हन्तुं समैहन्त तस्माद् योशु धिक्कृता- १
प्रदेशे भ्रमितुम् नेच्छन् गाक्षीयप्रदेशे भ्रमितुं प्रारभत । किन्तु तस्मिन् २
समये धिक्कृत्यानां दूष्यवासनामोत्सव उपस्थिते तस्य भ्रातरस्तमवदन्
यानि कर्माणि त्वयाक्रियन्त तानि यथा तव शिष्याः पश्यन्ति तदर्थं ३
त्वमितः स्नानाद् धिक्कृत्यप्रदेशं व्रज । यः कश्चित् स्वयं प्रविकाशयति ४
स कदापि गुप्तं कार्यं न करोति । यदीदृशं कर्म करोषि तर्हि जगति ५
निजं परिचायय यतस्तस्य भ्रातरोपि तं न विश्वसन्ति । तदा योशुस्तान् ६
अवोचत् मम समय इदानीं नोपतिष्ठति किन्तु युष्माकं समयः सततम्
उपतिष्ठति । जगते लोका युष्मान् पृथीयितुं न शक्नुवन्ति किन्तु ७
मामेव पृथीयन्ते यतस्तेषां कर्माणि दुष्टानि तत्र साध्यमिदम् अहं
इदमिह । अतएव सूर्य उप्तवेऽस्मिन् घात नाहम् अस्मिन्मुखे यास्मानि ८
यतो मम समय इदानीं न सम्पूर्णः । इति वाक्यम् उक्त्वा स गाक्षीय ९
स्थितवान् । किन्तु तस्य भ्रातृषु तत्र प्रस्थितेषु ससु खेऽप्रकट उप्तवे १०

११ अगच्छत् । अगन्तारं उत्सव उपलब्धता विज्जदीयासी मृगकिनाष्टपञ्चन स
 १२ कुत्र ? ततो लोकार्णां मध्ये तस्मिन् नानाविधा विवादा भवितुम् आरब्ध-
 १३ वन्तः । केचिद् अवोचन् स उत्तमः पुरुषः केचिद् अवोचन् न तथा वरं
 लोकार्णां अमं जनयति किन्तु विज्जदीयानां भयात् कोपि तस्य पक्षे
 साहसस्याकथयत् ।

१४ ततः परं उत्सवस्य मध्यममये श्रीशु भन्दिरं गत्वा समुपदिशति स्म ।
 १५ ततो विज्जदीया लोका आसुर्यै ज्ञात्वाकथयन् एव मानुषो नाभीत्य कथं
 १६ एतादृशो विद्वानभूत् ? तदा श्रीशुः प्रत्येकोच्चेत् उपदेशोऽयं न मम किन्तु
 १७ यो मां प्रेषितवान् तस्य । यो जगो निदेशं तस्य पक्षीयति ममोपदेशो ममो
 १८ भवति किम् देयराद् भवति स जगस्तज्ज्ञातुं शक्यति । यो जगः स्वतः

कथयति स स्वीयं गौरवम् ईक्षते किन्तु यः प्रेरयितुं गौरवम् ईक्षते स सत्य-
 १९ वदी तस्मिन् कोप्यधर्मो नास्ति । मुमा युष्मभ्यं व्यवस्थाप्यं किं नाददात् ?
 किन्तु युष्माकं कोऽपि तां व्यवस्थां न समाचरति मां हन्तुं कुतो यतध्वे ?

२० तदा लोका अवदन् त्वं भूतपक्षास्त्रां हन्तुं को यतते ? ततो श्रीशुर-
 २१ वोच्चेत् एकं कर्म मयाकारि तस्माद् यूयं सर्वे महासूर्य मन्त्रध्वे । मुमा
 २२ युष्मभ्यं त्वक्केदविधिं प्रददौ स मुमातो न जातः किन्तु पिष्टपुष्ट-
 २३ वेभ्यो जातः, तेन विश्रामवारेऽपि मानुषाणां त्वक्केदं कुरुय । अतएव
 विश्रामवारे मनुष्याणां त्वक्केदे हन्ते यदि मुमाव्यवस्थालङ्घनं न भवति
 तर्हि मया विश्रामवारे मानुषः सम्पूर्णरूपेण स्वस्वोऽकारि तत्कारणाद्

२४ यूयं किं मङ्गं कुपय ? सपक्षपातं विचारमत्तत्वा न्याय्यं विचारं कुरुत ।

२५ तदा यिदृशालम्निवासिनः कतिपयजना अकथयन् हमे यं हन्तुं
 २६ चेष्टन्ते सयवायं किं न ? किन्तु पश्यत निर्भयः सन् कथां कथयति तथापि
 किमपि न वदन्त्येते ; अथमेवाभिषिक्तो भवतीति निश्चितं किमधिपतयो
 २७ जानन्ति ? मनुजोऽयं कस्मादागमद् इति वयं जानीमः किन्त्वभिषिक्त
 २८ आगते स कस्मादागतवान् इति कोपि ज्ञातुं न शक्यति । तदा श्रीशुः
 मध्येभन्दिरम् उपदिशन् उच्चैःकारम् उक्तवान् यूयं किं मां जानीष ?

कस्मादागतोऽस्मि तदपि किं जानीय ? नाहं स्मृत आगतोऽस्मि किन्तु यः २८
 मत्प्रवादी स एव मां प्रेषितवान् । यूयं तं न जानीय तमहं जाने तेनाहं २९
 प्रेरित आगतोऽस्मि । तस्माद् विजृढीयात्वं धर्तुम् उद्यतास्तथापि कोपि
 तस्य गात्रे दृष्टं नार्पयद् यतोऽहेतोस्तदा तस्य समयो नोपतिष्ठति । किन्तु ३१
 नहंवा लोकास्तस्मिन् विद्यन्त्येव कथितवन्तोभिषिक्तपुत्रश्च आगत्य मानुषस्यास्य
 क्रियातः किम् अधिका आसुर्याः क्रियाः करिष्यति ?

ततः परं लोकास्तस्मिन् इत्थं विदन्ते पितृस्य इति श्रुतवन्तः प्रधान- ३२
 याजकाश्च तं धृत्वा भेतुं पदानिगणं प्रेषयामासुः । ततो योशुरवद् ३३
 अहम् अन्यदिनानि युष्माभिः सार्द्धं स्थित्वा मंगिरयितुः समीपं यास्यामि ।
 मां भृगयिष्यध्वे किन्तूद्देशं ■ स्वप्नध्वे ; यत्र स्थास्यामि तत्र यूयं ३४
 गन्तुं न शक्नुथ । तदा विजृढीयाः परस्परं वक्तुमारेभिरेव श्लोकाद्देशं न ३५
 प्राप्स्याम एतादृशं किं स्थानं यास्यति ? भिन्नदेशे विकीर्षाणां विजृढी-
 यानां समिधिम एव गत्वा ताम् उपदेक्ष्यति किं ? नो चेत् मां गवेषयि- ३६
 ष्यथ किन्तूद्देशं न प्राप्स्यथ, एष कीदृशं वाक्यमिदं वदति ।

अनन्तरं उत्सवस्य चरमेऽहनि, अर्थात् प्रधानदिने योशुरस्मिन्नङ्गैः- ३७
 कारं आहूयन् उदितवान् यदि कश्चित् हृषासौ भवति तर्हि ममान्निकम्
 आगत्य पितुः यः कश्चिन्मयि विश्वसिति धर्मयन्यस्य वचनानुसारेण ३८
 तस्याभ्यन्तरतो ऽमृततोयस्य खोतांसि निर्गमिष्यन्ति । ये तस्मिन् विद्य- ३९
 सन्ति ते आत्मानं प्राप्स्यन्तीत्यर्थं स इदं वाक्यं व्याहृतवान् एतत्कारणं
 यावत् योशुर्विभवं न प्राप्तस्तस्मात् पवित्रआत्मा नादीयत । एतां वाणीं ४०
 श्रुत्वा नहंवा लोका अवदन् अयमेव निश्चितं स भविष्यदादी । केचिद् ४१
 अकथयन् एष एव सोभिषिक्तः किन्तु केचिद् अवदन् सोभिषिक्तः किं
 गालीज्जप्रेक्षे अनिष्यते । सोभिषिक्तो दायूदावंशे दायूदो अन्धस्थाने वैत्- ४२
 लिहिम् पत्तने अनिष्यते धर्मयन्ये किमित्थं लिखितं नास्ति । इत्थं ४३
 तस्मिन् खोकानां भिन्नवाक्यता जाता । कतिपयलोकान् धर्तुम् शक्नु- ४४
 तथापि तदपुत्रि कोपि दृष्टं नार्पयत् ।

- ७५ अन्तरं पदातिगणे प्रधानवाजकानां फिरुशीनाञ्च समीपमानत-
 ७६ वति ते तान् अपृच्छन् कुतोहेतोस्तं नानयत । तदा पदातयः प्रत्यवदन् स
 ७७ मानव इव कोपि कदापि नोपादिशत् । ततः फिरुष्यः प्रावोचन् धूयमपि
 ७८ किमभ्रामिष्ट । अधिपतीनां फिरुशीनाञ्च कोपि किं तस्मिन् व्यस्यतीत् । ये
 ७९ ज्ञास्ते ॥ जायन्ति तस्मैऽधमलोकार्णव प्रापयन्ताः । तदा निकदीमनाम्ना
 ८० तेषामेको यो जलदायां योयः सन्निधिम् अगन् स उक्तवान् तस्य वाक्ये
 ८१ न श्रुते कर्षणि च न विदिते ऽस्माकं व्यवस्था किं कञ्जन मनुजं दोषी-
 ८२ करोति । ततस्तो व्याहरन् त्वमपि किं गालीलीयलोकाः । विविध पथ
 ८३ गालीलि कोपि भविष्यद्वादो गोत्पद्यते । ततः परं धर्मे स्वं स्वं गृहं गताः
 किन्तु योऽपि जैतुननामानं शिलोष्यं गतवान् ।

॥ अष्टमोऽध्यायः ।

१ एकस्या व्यभिचारिण्या मोचनं १२ भाषागार उपदेशः २१ शिञ्जदीयैः साकं
 विवदन् २० दृष्टादोषि कचनं ४८ सन्निर्दोषत्वप्रकटनं यन्दिशः इत्यमरः ।

- १ प्रत्यूषे योऽपि पुनर्मन्दिरम् आगच्छत् ततः सर्वेषु लोकेषु तस्य
 २ समीपम् आगतेषु स उपविश्य तान् उपदेष्टुम् आरभत । तदा अध्या-
 ३ पकाः फिरुष्यश्च व्यभिचारकर्षणि धृतां स्त्रियमेकाम् आनीय सर्वेषां
 ४ मध्ये स्थापयित्वा व्याहरन्, हे गुरो योषितम् इमां व्यभिचारकर्ष-
 ५ कुर्वन्त्यां लोका धृत्वन्तः, एतावृक्षलोकः पाषाणाघातेन हन्तव्य इति विधि-
 ६ र्भुमाववस्थाप्ये स्त्रिखितोस्ति किन्तु भवान् किमादिशति । ते तमपवदितुं
 परीक्षाभिप्रायेण वाक्यमिदम् अपृच्छन् किन्तु स प्रह्वीभूय भूमावद्गुह्या
 ७ लेखितुम् आरभत । ततस्तैः पुनः पुनः पृष्ठः उत्थाय कथितवान् पुष्पाकं
 ८ मध्ये यो जमो निरपराधी सयव प्रथमम् एनां पाषाणेनाहन्तु । पश्चात् स
 ९ पुनश्च प्रह्वीभूय भूमौ लेखितुम् आरभत । तां कथां श्रुत्वा ते स्वस्वमनसि
 प्रबोधं प्राप्य व्येष्टानुक्रमं एकैकजः सर्वे वहिरगच्छन् ततो योऽपि रेकाकी
 १० तत्कोभवत् मध्यस्थाने दृष्टायमाना सा योषा च स्तिता । तत्पश्चाद्
 योऽपि उत्थाय तां वनितां विना कमप्यपरं न विलोक्य पृष्ठवान् हे वामे

तत्राश्ववाहकाः कुत्र ? कोपि तां किं न दृश्यन्ति ? शवदम् हे मर्द्वे ११
कोपि न ; तदा धीशुरवोचत् नाहमपि दृश्यामि याहि पुनः पापं मा
कार्षीः ।

ततो धीशुः पुनरपि श्लोकेभ्य इत्थं कथयितुम् आरभत अगतोऽहं १२
मेतिःशक्यो यः कश्चिन् मत्पश्चाद् गच्छति स तिमिरे न भ्रमित्वा
जीवनकुर्या दीप्तिं प्राप्स्यति । ततः फिरेल्लोऽवादिषुक्तं स्वार्थे स्वयं १३
साक्ष्यं ददामि तस्मात् तव साक्ष्यं याच्यं न भवति । तदा धीशुः १४
अद्युहितवान् यद्यपि स्वार्थेऽहं स्वयं साक्ष्यं ददामि तथापि मत्पश्चात्
याच्यं यस्माद् अहं कुत आगतोऽस्मि क यामि इत्यहं जानामि किन्तु
कुत आगतोऽस्मि कुत्र गच्छामि तद् यूयं न जानीथ । यूयं सौक्तिकं १५
विचारयथ नाहं किमपि विचारयामि । किन्तु यदि विचारयामि तर्हि १६
मम विचारो यहीतथो यतोऽहम् एकाकी नास्मि प्रेरयिता पिता मया
यह विद्यते । अपरञ्च इधो अर्जयोः साक्ष्यं यद्वणीयं भवतीति युष्माकं १७
अवस्थापन्ये लिखितमस्ति । अहं स्वार्थे स्वयं साक्ष्यं ददामि यस्य मम १८
ततो मां प्रेरितवान् सोऽपि मर्द्वे साक्ष्यं ददति । तदा तेऽप्युक्त्वा तव १९
तातः कुत्र ? ततो धीशुः अश्ववादोद् यूयं मां न जानीथ मत्पितरञ्च न
जानीथ यदि माम् अज्ञास्यत तर्हि मम तातमप्यज्ञास्यत । धीशु मन्दिर २०
उपदिष्ट भाण्डगारे कथा एता अकथयन् तथापि तं प्रति कोपि करं
नोदतोऽयत् ।

ततः परं धीशुः पुनरुदितवान् अधुनाहं गच्छामि यूयं मां गच्छ- २१
विषय किन्तु निजैः पापैर्भरिष्यथ यत्स्थानम् अहं वास्यामि तत्स्थानं
युक्तं यातुं न शक्यम् । तदा धिज्जदीयाः प्रवोचन् किमयम् आत्मघातं २२
करिष्यति यतो यत्स्थानम् अहं वास्यामि तत्स्थानं यूयं यातुं न शक्यम्
इति वाक्यं ब्रवीति । ततो धीशुः श्लोः कथितवान् सूयम् अथ- २३
जानीथा कोका अहम् ऊर्ध्वस्थानीयो यूयम् इतस्तत्स्थानम्भीया अहम्
इतस्तत्स्थानम्भीयो न ; तस्मात् कथितवान् यूयं निजैः पापैर्भरिष्यथ २४

यतोहं स पुमान् इति यदि न विशिष्य तर्हि निजैः पापैर्निरिष्य ।
 २५ तदा तेऽप्युक्तं कर्त्तुं । ततो वीरः कश्चिन् युक्तकं शक्तिभैः
 २६ यस्तु प्रस्तावम् आ प्रथमात् करोमि अथ पुद्गोहं । युष्मासु मया
 वस्तुवाक्यं वक्तव्यं विचारयितव्यम् किन्तु मत्प्रेरयिता सत्यवादी तस्य
 २७ समीपे यदहं श्रुतवान् तदेव जगते कथयामि । किन्तु स जनकी
 २८ वाक्यमिदं प्रोक्तवान् इति ते नामुध्यम् । ततो वीरुरकथयद् यदा
 मनुष्यपुत्रम् ऊर्द्धं उत्पापयिष्यथ तदाहं स पुमान् केवलः स्वयं किमपि
 कर्म्म न करोमि किन्तु तातो यथा त्रिस्तयति तदनुसारेण वाक्यमिदं
 २९ वदामीति च वृत्तं ज्ञातुं शक्यम् । अपरस्तु मत्प्रेरयिता पिता माम्
 शकाकिनं न त्यजति स मया साहं तिष्ठति यतोहं तदभिमतं कर्म्म
 सदा करोमि ।

३० तदा तस्यैतानि वाक्यानि श्रुत्वा बहवस्तस्मिन् व्यसन् । तत्र चेतिहृदीया
 ३१ व्यसन् धोषुस्तेभ्योऽकथयत् मम वाक्ये यदि वृथम् आस्तां कुरुत तर्हि मम
 ३२ शिष्या भूत्वा सत्यमं ज्ञास्यथ; ततः सत्यतया युष्माकं मोक्षो भविष्यति । तदा
 ३३ ते प्रत्यवादिषुः, वधम् इन्द्राक्षीमो वंशः कदापि कस्यापि दासा न जाताः
 ३४ तर्हि युष्माकं मुक्तिर्भविष्यतीति वाक्यं कथं श्रवीषि । तदा वीरः प्रथमदश
 ३५ युष्मानहं यथार्थतरं वदामि यः पापं करोति स पापस्य दासः । दासस्तु
 ३६ निरन्तरं निवेशने तिष्ठति किन्तु पुत्रो निरन्तरं तिष्ठति । अतः पुत्रो
 ३७ यदि युष्मान् मोक्षयति तर्हि नितान्तमेव मुक्ता भविष्यथ । वृथम् इन्द्रा-
 क्षीमो वंश इत्यहं जानामि किन्तु मम कथा युष्माकम् अन्तःकरणेषु
 ३८ स्थानं न प्राप्नुवन्ति तस्माद्धेतो मां हन्तुम् ईदृशे । अहं स्तपितः समीपे
 यदप्यहं तदेव कथयामि तथा वृथमपि स्तपितः समीपे यदप्यहं
 ३९ तदेव कुरुष्वे । तदा ते प्रत्यवाचन् इन्द्राक्षीम् अस्माकं पिता ततो वीरुर-
 कथयद् यदि वृथम् इन्द्राक्षीमः सन्ताना अभविष्यत तर्हि इन्द्राक्षीम आस-
 ४० रणवन् आचरिष्यत । ईश्वरस्य मुखान् सत्यं वाक्यं श्रुत्वा युष्मान् ज्ञाप-
 ४१ यामि योहं तं मां हन्तुं चेष्टष्वे, इन्द्राक्षीम् एतादृशं कर्म्म न चकार । पूर्वं

स्वल्पपितुः कर्माणि कुर्वन् ; तदा तैर्दत्तं वयं जारजाता अस्माकम् एकश्च
 पितास्ति सर्वेश्वरः । ततो चीशुना कथितम् ईश्वरो यदि युष्माकं मातो- ४९
 भविष्यत् तर्हि यूयं मयि प्रेमाकरिष्यत यतोहम् ईश्वराभिर्गत्यागतास्मि
 स्वतो मागतोर्हं स मां प्राहिषोत । यूयं मम वाक्यमिदं न बुध्यध्वे कुतः । ५०
 कसौ यूयं ममोपदेशं मोहं न ब्रूयथ । यूयं शैतान् पितुः सन्ताना एतस्माद् ५१
 युष्माकं पितुरभिलाषं पूरयन्तः ; स या प्रथमात् नरपातो तदन्तः
 सत्यस्य लेशोपि नास्ति कारणादतः स सत्यतायां नातिष्ठत् ; स यदा मृषा
 कथयति तदा निजस्वभावानुसारेणैव कथयति यतो मृषाभाषो मृषो-
 त्पादकश्च । अहं तथ्यवाक्यं वदामि कारणादस्माद् यूयं मां न प्रतीय । मयि ५५
 पापमस्तीति प्रमाथं युष्माकं को दातुं ब्रूतीति । यद्यहं तथ्यवाक्यं ५६
 वदामि तर्हि कुतो मां न प्रतीय । यः कश्चन ईश्वरीयो लोकः स ईश्वरीय- ५७
 कथायां मनो निधत्ते यूयम् ईश्वरीयलोका न भवथ तस्मिन्नात् तत्र न
 ममांसि निधेहि ।

तदा चिह्नदीयाः प्रत्यवादिषुः तमेकः प्रोमितोलीयो भूतयस्तत्र वर्षं ५८
 किमिदं भद्रं नावादिषुः । ततो चीशुः प्रत्यवादोत् नाहं भूतयस्तः किन्तु ५९
 निजततं सन्न्ये तस्माद् यूयं माम् अपमन्यध्वे । अहं स्तुत्यार्थी न चेष्टे ६०
 किन्तु चेष्टिता विचारयिता चापर एक आस्ते । अहं युष्मभ्यम् अतीव- ५१
 वयार्थं कथयामि यो नरो मदीयां वार्त्तं मन्येते स कदाचन निधनं न
 ब्रूयति । चिह्नदीयास्तमवदन् त्वं भूतयस्त इतोदानीम् अवैश इवाहीम् ५२
 भविष्यदादिगण सर्वे मृताः किन्तु त्वं भाषसे यो ना मम भारती मृच्छति
 स जातु मिथनास्माद् न लप्स्यते । तर्हि त्वं किम् अस्माकं पूर्वपुरुषाद् ५३
 इवाहीमोपि महान् ? कस्मात् सोपि मृतः ; भविष्यदादिगोपि मृताः ;
 त्वं स्वं कं पुमांसं मनुजे । चीशुः प्रत्यवाचद् यद्यहं स्वं स्वयं सन्न्ये ५४
 तर्हि मम तत् क्षयजनं किमपि ■ किन्तु मम तातो यं यूयमीश्वरं भाषध्वे
 सश्व मां सन्नुते । यूयं तं नावगच्छथ किन्त्वहं तमवगच्छामि तं नाव- ५५
 गच्छामीति वाक्यं यदि वदामि तर्हि यूयमिव मृषाभाषो भवामि ;

- ५६ किञ्चनं तमस्यस्थानि तदाज्ञामपि यथानि । कुम्भकं पूर्वमुद्यतं वस-
 ५७ दीम् मम समं द्रष्टुम् शरीरावापन्नम् तन्निरीक्ष्यमन्दम् । तस्य
 धिक्छदीया अष्टवृत्तं तव वयः पञ्चाशद्वयम् न त्वं किन् प्रजाहीयन्
 ५८ अज्ञापीः । यीशुः प्रत्यवादीद् युष्मानहं यथास्मिन् वदामि इजाहीयि
 ५९ अज्ञातः पूर्वकास्मरन्माहं विद्ये । तद् ते पाषाणम् उच्यते तदाज्ञानम्
 उच्यते किन्तु यीशुं गुप्ता मन्दिराद् वदित्वा तेषां मध्येन प्रक्षितवान् ।

८ मन्त्रोपायः ।

१ अन्धाय अक्षुर्दानं ८ तस्याज्ञोकावासाकर्षणम् १९ किञ्चिन्नां सतीदसन्ध-
 मयम् १८ तस्य पित्रोः कथा २० किञ्चिन्नां कथा २१ अन्धस्यापगतं तस्य
 श्रीहृष्यात्कारणम् ।

- १ ततःपरं यीशु गच्छन् मार्गमध्ये जगन्नाथं नरम् अपश्यत् । ततः प्रियाक्षम्
 २ अष्टवृत्तं हि गुरो नरोऽयं स्वपयि वा स्वपित्रोः पापेनाज्जेऽजायत । ततः
 ३ स प्रत्युदितवान् एतस्य वास्य पित्रोः पापाद् एतादृशोऽभूद् इति नहि
 ४ किन्त्यनेन यथेष्टरथं कथं प्रकाशते तद्वेत्तोरेव । दिनेषु तिष्ठन् मन्त्रैरचितुः
 कथं मया कर्तव्यं यदा किमपि कथं न क्रियते तादृशी निजान्गच्छति ।
 ५ अहं व्यावृत्तं जगति तिष्ठामि तावत्कालं जगतो ज्योतिःस्वरूपेऽस्मि ।
 ६ इत्युक्त्वा भूमौ निष्ठितं निक्षिप्य तेन पदं हतवान् ; पश्चात् तपस्वेन तस्या-
 ७ न्धस्य नेत्रे प्रक्षिप्य तन्निद्रादिभूतं गत्वा त्रिलोचं ध्यात् प्रेरितनाभिं वरयि
 स्वादि । ततोऽग्रे गत्वा तत्रास्त्रात् ततः प्रसन्नवत् भूत्वा व्यापुष्यावात् ।
 ८ ततःपरं समीपवासिनां लोका ये च तं पूर्वसन्धम् अपश्यन् ते वसुम्
 धारभन्त योऽन्धलोको वर्तन्त्युपविष्टाभिलत सखायं जनो किं न भवति ?
 ९ केचिदवदन् सख्यं केचिद्वोचन् तादृशो भवति किन्तु स स्वयमभ्यसीत्
 १० सखायं भवामि । अतएव ते ऽष्टवृत्तं त्वं कथं दृष्टिप्राप्तवान् ? ततः
 ११ वीरवद् धीशुनामक एको जनो मम नयने पक्षेन प्रक्षिप्य इत्याज्ञापयत्
 १२ त्रिलोचकासारं गत्वा तत्र स्वादि । ततस्तत्र गत्वा मयि स्नाते दृष्टिमहं
 कल्पवान् । तदा ते ऽवदन् स पुमान् सुच ! तेनैकं नाहं जानामि

अनस्य तं पूर्वान्धं जर्ज फिक्कीनां निकटम् आनयन् ततः फिक्- १६
 मीपि तमष्टकम् कथं दृष्टि-प्राप्नोषि । ततः स कश्चितवान् स पक्षेन मम १७
 नेत्रे अस्मिन् पक्षात् छात्वा दृष्टिमसमे । किन्तु योऽहं विश्रामवारे कईमं १८
 कृत्वा तस्य वक्ष्ये प्रसन्ने ऽकरोद् इतिकारणात् कतिपयफिक्कीनाकम् स
 पुमान् ईश्वरस्य, जनेः स विश्रामवारं न मय्यते । ततोऽपि केषितप्रसवदम् १९
 पापी पुमान् किम् इतदुक्तम् आस्यथे कथं कर्तुं शक्नोति । इत्येतेषां पर-
 स्परं भिन्नवाक्यत्वम् अभवत् । पश्चात् ते पुनरपि तं पूर्वान्धं मानुषम् २०
 अप्रापुः यो अनस्य चक्षुषी प्रसन्ने स्तवान् तस्मिन् त्वं किं वदसि । स
 उक्तवान् स भविष्यदादी ।

स दृष्टिम् आप्तवान् इति विज्रदीयास्तस्य दृष्टिं प्राप्तस्य अनस्य पित्रो २०
 मुखाद् अमुना न प्रत्ययन् । अतएव ते तान् अष्टकम् सुवयो यं पुत्रं २१
 जन्मान्धं कथ्यः स किमयं । तर्हीदानीं कथं द्रष्टुं शक्नोति । ततस्तस्य पितरौ २०
 प्रत्यवोचताम् अयम् आवयोः पुत्र आजनेरन्धस्य तदप्यावां जानीवः, किन्तु २१
 अधुना कथं दृष्टिं प्राप्तवान् तदावां न जानीवः, कोऽस्य चक्षुषी प्रसन्ने स्त-
 वान् तदपि न जानीव एव वयःप्राप्त एनं दृष्ट्वत् स्वकर्था स्वयं वक्ष्यति ।
 विज्रदीयानां भवान् तस्य पितरौ वाक्यमिदम् अवदतां यतः कोऽपि २२
 मनुष्यो यदि योऽहम् अभिषिक्तं वदति तर्हि स भजनयद्वाद् दूरे-
 कारिष्यते विज्रदीया इति मन्त्रशाम् अकुर्वन्, अतस्तस्य पितरौ व्याह- २३
 रताम् एव वयःप्राप्त एनं दृष्ट्वत् ।

तदा ते पुनस्य तं पूर्वान्धम् आह्वय व्याहरन् ईश्वरस्य गुणान् वद एव २४
 मनुष्यः पापीति वयं जानीमः । तदा स उक्तवान् स पापी न वेति माहं २५
 जाने । पूर्वमन्ध आसमहम् अधुना पश्चामीति भावं जानामि । ते पुनर- २६
 दृष्ट्वन् स तां प्रति किमकरोत् । कथं नेत्रे प्रसन्ने ऽकरोत् । ततः सोवादीद् २७
 एकस्तेनोक्तवयं यूयं न द्रष्टव्यं तर्हि कुतः पुनः ज्ञातुम् इच्छथ । यूयमपि
 किं तस्य मिथ्या भवितुम् इच्छथ । तदा ते तं तिरस्कृत्य व्याहरन् त्वं तस्य २८
 मिथ्या वयं मुधाः मिथ्याः । मुसावक्त्रेऽश्वरो जनाद् तज्जायोमः किन्तु २९

- १० एव कुक्ष्यलोके इति न वाच्यम् । नोक्तद् एव अत्र केनचित्प्रसङ्गे
 उक्तोत् तथापि कुक्ष्यलोके इति क्वचन वाच्यम्, एतद् वाच्यम् भवति ।
 ११ ईश्वरः पापिनां कर्षां न दृष्टोति, किन्तु को जगत्कृत्स्नं भक्तिं कृत्वा तस्मिन्
 १२ दृष्टिर्वां करोति तस्मै कथां दृष्टोति, एतद् एवं वाच्यम् । नोचि
 मनुजो जगन्नाथश्च चतुषो अददात्, जगदारम्भाद् एतादृशीं कथां नोचि
 १३ कदापि नादृष्टोत् । अस्माद् एव मनुजो जगदीश्वरश्चक्रेवत तस्मिन्
 १४ किञ्चिद्विदुषं कर्षं कर्तुं नाशक्नोत् । ते व्याहरन् त्वं संपूर्णपापाद् अवा-
 चयाः किमस्मान् त्वं त्रिषवधिः पश्चात्ते तं वदिरकुर्वन् ।
 १५ तदनन्तरं विजृम्भेः स वदिरजियत योऽदुरिति वाच्यो श्रुत्वा तं वाच्यम्
 १६ प्राप्य दृष्टवान् ईश्वरस्य पुत्रे त्वं विषयिणि । तदा स प्रत्यवाचम् हे प्रभो
 १७ स को यत् तस्मिन्नहं विषयिणि । ततो योऽदुः कथितवान् त्वं तं दृष्टवान्
 १८ तदा साकं यः कथां कथयति सत्यं यः । तदा हे प्रभो विषयिणि, हाकुक्ष्य
 १९ स तम् प्रापयन् । पश्चाद् योऽदुः कथितवान् नक्षत्रदीपा नक्षत्रानि प्राप्नु-
 २० वन्ति नक्षत्रवन्तश्चान्धा भवन्तीत्यभिप्रायेण जगद्वदन् यामयन् । इतन्
 २१ श्रुत्वा निकटस्थाः कतिपयाः फिक्क्यो व्याहरन् वयमपि किमन्धाः । तदा
 योऽदुः कथितवान् अथवा अभवत् तस्मिन् पापानि नातिष्ठन् किन्तु पश्चात्तीति
 वाच्यवद्वाद् युष्माकं पापानि तिष्ठन्ति ।

१० अथवाचः ।

१ श्रीदेव कथा मेकमृद्वद्वारकपथा दर्शनं ६ तथा तात्पर्यं ११ कथा मेकमृद्वद्वारक
 दर्शनम् १२ श्रीदेव सच विजृम्भेयानां विनाहः १३ लोकानामुपदेशः १४
 सर्वजनवाक्यमवयवः ।

- १ अहं युष्मान्तियथार्थं वदामि यो अनो हारेण न प्रविशति केनाप्येक
 २ मेकमृद्वं प्रविशति सत्यं केनो दक्षुः । यो हारेण प्रविशति सत्यं मेक-
 ३ पाकः । दौवारिकस्यैव हारं मोचयति मेकमृद्वं तथा वाच्यं दृष्टोति
 ४ स निजान् मेवान् स्वस्वमावाहय वदिः कृत्वा नयति । तथा निजान्
 मेवान् वदिः कृत्वा स्वयम् अयेवरो गच्छति ततो मेवावयव ग्रन्थं

तुल्यमे तस्मात् तथा पश्चाद् ब्रजन्ति; किन्तु परस्य ब्रज्यं न तुल्यमे तस्मात् ॥
तथा पश्चाद् ब्रजिष्यन्ति यः तथा खनीपात् पलायिष्यते ।

श्रीशुद्धेन रसां दृष्टान्तकथाम् शक्ययत् किन्तु तेन कथितं ६
 कथाभासात्यर्थं ते नावृण्वन् । अतो श्रीशुः पुनरकथयद् युजानर्हं ७
 कथावैतर्नं व्याहरामि मेकदृष्ट्या दारम् चाहमेव । मया न प्रविष्टं ८
 श्रान्च्छन् ते श्रेया दृष्टव्यं किन्तु मेषास्तेषां कथा नादृष्टव्यम् । ९
 दारस्तृहयः मया च कथित् प्रविशति च रसां प्राप्यति तथा बहिरन्तश्च १०
 गमनागमने कृत्वा चरणस्थानं प्राप्यति । यो जनश्रेयः स केशवं १०
 श्रेयान्धविनाशान् कर्तुमेव समाधाति किन्त्वहम् आद्यु द्वातुम् अर्थात् ११
 बाह्येन तदेव द्वातुम् आगच्छाम् ।

अहमेव सत्यमेवपासकः सत्यो मेवपासकः स मेवार्थं प्राप्नोति ११
 ज्ञानं करोति; किन्तु वो जना मेवपासकः न, अर्थाद् यस्तु मेवा १२
 भिन्ना न भवन्ति, य एतादृशो वैतनिकः स तुल्यम् आगच्छन्तं
 दुष्टा मेवमजं विहाय पश्चाद्यते तस्माद् दुक्तस्य अर्थं भुक्त्वा विनि-
 रति। वैतनिकः पश्चाद्यते यतः स जेतनार्थो मेवार्थेन न विनियति। १३
 अहमेव सत्यो मेवपासकः पिता मां यथा जानाति, अहम् यथा पितरं १४
 जानामि, तथा भिन्नान् मेवामपि जानामि मेवाश्च मां जानन्ति १५
 अहम् मेवार्थं प्राणत्यागं करोमि। अपरश्च एतद्वृत्तीयमेवेभ्यो भिन्ना १६
 अपि मेवा मम सन्ति ते सकला जानयितव्याः; अपरं ते मम त्वदं
 जेत्यन्ति तत एको प्रज एको रक्षको भविष्यति। प्राणमहं त्याक्त्वा १७
 पुनः प्राणान् ग्रहीष्यामि तस्मात् पिता मयि स्नेहं करोति। कश्चि- १८
 एको मम प्राणान् ग्रहेतुं न शक्नोति किन्तु सर्वं तान् समर्पयामि तान्
 समर्पयितुं पुनर्ग्रहीतुश्च मम प्रवृत्तिरसौ भारमिमं संपितुः सकामात्
 प्रवृत्तिश्च।

अथादुपदेवात् पुनश्च चिद्विद्यायां मयो भिन्नवाक्या जाता । ततो १८
नवमो व्याख्यान एव भूतप्रज्ञ जगन्नाथ कुन एतस्य कथां प्रवृणुय । केचिद् २०

२१ अहम् इत्यस्य कथा भूतयस्यस्य कथावत् भवति यतः किम् यथाय
चक्षुषो दातुं शक्नोति ?

२२ शीतकाशे धिक्प्राक्तमि मन्दिरोत्तमर्ण्यपुपक्षिते बीडः सुखे-

२३ मामोऽष्टाक्षिकायां ममनामन्ने करोति, एतस्मिन् समवे चिञ्जदीयाः

२४ वेष्टयित्वा व्याहरन्, अपरान् कति काष्ठान् भस्माकं विचिकित्सां

२५ स्नापयिष्यति । यद्यभिमिको मेवसि तर्हि तत् सप्तं वद । तदा बीडः प्रत्य-

२६ वदद् अहम् अचकथं किन्तु धूयं न प्रतीच । निजपितु मांवा वां वां

किदां करोमि वा क्रियैव मम वाचिस्वरूपा किन्तुहं पूर्वमकथयं दूषं मम

२७ मेवा न भवय कारणादस्मान् न विशन्धि । मम मेवा मम शब्दंष्ट्रस्मि

२८ तानहं जानामि ते च मम पद्याद् गच्छन्ति । अहं तेभ्योऽनन्तायु ईदमि

२९ ते कदापि न शंखन्ति कोपि मम करात् तान् हर्तुं न शक्नन्ति । यो

३० मम पिता तान् मद्यां दत्तवान् स सर्वस्वान् मद्यान् कोपि मम पितुः करान्

३१ तान् हर्तुं न शक्नन्ति । अहं पिता च हृषोरैकत्वम् । ततो चिञ्जदीयाः

३२ पुनरपि तं हर्तुं पाषाणान् उदतोत्तमम् । बीडः कथितवान् पितुः

वकाशाद् बह्वन्तमकर्माणि युष्माकं समवे प्राकाशयं तेषां कष्टान्

३३ कर्षयः कारयान् मां पाषाणैराहन्तुम् उद्यताः स्म । चिञ्जदीयाः प्रत्यवदन्

प्रत्यसकथेहेतो न किन्तु त्वं मानुषः समीश्वरम् उज्जा ईश्वरं निन्दति

३४ कारणादस्मात् मां पाषाणैर्हन्तः । तदा बीडः प्रत्युक्त्वान् तथा कथितं

३५ दूषय ईश्वरा एतद्वचनं युष्माकं बाह्ये लिखितं नास्ति किं । तस्याद् मेवान्

उद्देहि ईश्वरस्य कथा कथिता ते यदीश्वरगणा उच्यन्ते धर्म्यव्यवसाय-

३६ मया भक्तिं न ब्रूयं तर्हि अहम् ईश्वरस्य पुत्र, इतिवाक्यस्य कथनात्

दूषं पिताभिमिकं जगति प्रेरितश्च पुमांश्च कस्म ईश्वरनिन्दकं ब्रूय ।

३७ अद्याहं पितुः कर्त्तव्यं न करोमि तर्हि मां न प्रतीत किन्तु यदि करोमि

३८ तर्हि भवि युष्माभिः प्रत्यये न कतेऽपि कार्ये प्रत्ययः कियतां ततो मयि

पिताकोति पितामहम् अस्मीति च ज्ञात्वा विश्वविषयः ।

३९ तदा मे पुनरपि तं धर्तुम् अचेष्टना किन्तु य तेषां करेभ्यो निखीर्षी

पुन र्बुद्धमनसासुते यत्र पूर्वं बोधनं समञ्जसत् तत्रागत्य नवकम् । ततो ४०
बहवो लोकास्तस्मीपम् आगत्य व्याहरन् बोधनं किमप्यासुध्ये कर्त्तुं ४१
आकरोत् किन्त्वस्मिन् मनुष्ये वा वाः कथा शक्ययत् ताः स्वर्गः यत्नाः, ४२
तत्र च बहवो लोकास्तस्मिन् व्यस्यन् ।

११ द्वादशोपायाः ।

१ दक्षिणावरः पीडितकं ७ तस्मिन्ने कोष्ठस्य वसनं १७ तथा भगिनीभिः धार्ष्ट्यं
कोष्ठस्य कचनं तथोत्थापनञ्च २७ तथावाञ्छकविक्षोभा विपक्षमकरं ४५
निसारोन्मेषं तं चर्चुं चेद्वा च ।

अनन्तरं मरिचम् तस्या भगिनी मर्या च दक्षिन्वैद्यनीवायामे वसतः १
तस्मिन् ग्रामे दक्षिणावरनामा पीडित एक आसीत् । सा मरिचम् प्रभुं २
सुगन्धितैलेन मर्दयित्वा क्षकेभैक्षस्यवरणौ धम्ममार्जत् [१९ अध्यायस्य १ पदे]
तस्या भ्राता स दक्षिणावरः रोगी । अपरञ्च हे प्रभो भवान् दक्षिन् प्रीयते ३
स एव पीडितोऽस्ति तस्य भगिन्य इति कथां कथयित्वा प्रेषितवान् । तदा ४
वीश्रुः रिमां वासौ श्रुत्वाकथयत् पीडयेयं मरुत्कार्यं न किन्त्वीश्वरस्य
महिमार्थम् ईश्वरपुत्रस्य महिमप्रकारार्थञ्च आता । वीश्रु र्यद्यपि मर्यायां ५
नङ्गनिष्ठां दक्षिणावरि चाप्रीयत, तथापि दक्षिणावरः पीडायाः कथां ६
श्रुत्वा यत्र स्थान आसीत् तत्रैव स्थाने दिनद्वयमतिष्ठत् ।

ततःपरं स त्रिभ्यानकथयद् वयं पुन र्विज्जदीयप्रदेशं ग्रामः । ततस्ते ७
अथवदन् हे गुरो स्तस्यदिनानि गतानि धिउदीयास्तां पाषाणै र्धेनुम् ८
उक्षतास्तथापि किं पुनस्तत्र यास्यसि । वीश्रुः प्रत्यवदत् एकस्मिन् ९
दिने किं दादन्नघटिका न भवन्ति । दिवा गच्छन् कोपि न स्वसति
पतः स एतज्जगता दीप्तिं प्राप्नोति, किन्तु रात्रौ गच्छन् स्वसति यतो- १०
चेतोस्तत्र दीप्तिं भासि । इमां कथां कथयित्वा स तानवद्दं अस्माकं वन्तुः ११
दक्षिणावरः निद्रितोभूद् इदानीं तं निद्रितो जागरयितुं गच्छामि ।
वीश्रु र्हेतौ कथामिमां कथितवान् किन्तु विग्रामार्थं निद्रायां कथितवान् १२
इति ज्ञात्वा त्रिधा अकथयन्, हे गुरो स यदि निद्राति तर्हि भद्रमेव । १३

१० तदा वीरः सद्यं तान् व्याहरद् इक्ष्वाकरं अलिप्तम् ; किन्तु पूर्वं
 १५ यथा प्रतीच तस्माद् अहं तत्र स्थाने न स्थितवान् इत्यस्माद् शुभ-
 १६ जिम्नितम् आह्लादितोऽहं तद्यापि तस्य समीपे धामः । तदा धोमा र्धं
 दिदिमं वदन्ति स शङ्किः शिष्यान् अवदद् वयमपि नाना तेन साहं
 मरिचानः।

१७ तदनन्तरं वीरः सुखेनोपस्थाप्य इक्ष्वाकरः प्रज्ञानगमनस्य अन्तारि-
 १८ दिगानि गतामीति वासीं श्रुतवान् । अपरञ्च वैद्यनीचा चिकित्सासमः समी-
 १९ पक्षा मोक्षैकमावाप्सरिता तस्मात् बहवो पिण्डदीया मार्था मरियमस्य भा-
 २० द्भोकोपस्थां सान्त्वयितुं तयोः समीपम् आगच्छन् । मर्था धोशोरगमनवासी
 २१ मुनैव तं आवाह्य अकरोत् किन्तु मरियम् गेह उपविश्य स्थिता । तदा
 मर्था धोशुभवदत् हे प्रभो यदि भवान् अवाप्स्यस्यत् तर्हि मम भ्राता
 २२ नामरिच्यत् ; किन्तिदानीमपि यद् ईश्वरे प्रार्थयिष्यते ईश्वरसाह्यं हास-
 २३ तोति जानेऽहं । धोशुरवादीत् तव भ्राता समुत्थास्यति । मर्था व्याहरत्
 २४ श्रेयश्चक्षे स उत्थानसमये प्रोत्थास्यतीति जानेऽहं । तदा वीरः कथितवान्
 २५ अहमेव उत्थापयिता जीवयिता च यः कस्य मयि विश्वसिति स मृत्वापि
 २६ जीवयति ; यः कस्य च जीवन् मयि विश्वसिति स कदापि न मरि-
 २७ व्यति, अस्यां कथायां किं विश्वसिषि ? साकदत् प्रभो यस्मावतरणपिशास्त्रि
 २८ भवान् सरवाभिषिक्त ईश्वरपुत्र इति विश्वसिषि । इति कथां कथयित्वा
 या गत्वा स्त्रां भगिनीं मरियमं गुप्तमाह्वय व्याहरत् गुरुरुपतिष्ठति
 २९ तामाह्वयति, च कथामिमां श्रुत्वा स तूर्णम् उत्थाय तस्य समीपम् अगच्छत् ।
 ३० धोशुर्धाममध्यं न प्रविश्य यत्र स्थाने मर्था तं आवाह्य अकरोत् तत्र स्थाने
 ३१ स्थितवान् । अपरञ्च ये पिण्डदीया मरियमा साकं गृहे तिष्ठन्तस्मान्
 यथास्थायन् ते तां विप्रम् उत्थाय गच्छन्तीं विलोक्य व्याहरन् सा आह्वाने
 ३२ रोदितुं श्रान्ति, इत्युक्त्वा ते तस्याः पश्चाद् अगच्छन् । तदनन्तरं यत्र स्थाने
 धोशुरतिष्ठत् तत्र स्थाने मरियम् उपस्थाप्य तं दृष्ट्वा तस्य परब्रह्मोः
 यतिना व्याहरत् हे प्रभो यदि भवान् अवाप्स्यस्यत् तर्हि मम भ्राता

नामरिक्तम् । धीशुभां तथाः भक्तिनो विजडदीर्घाश्च बहवो विविक्ताः ३३
 बोधार्थः सन् दीर्घं निश्चयं कथितवान् तं सुखास्वापद्यत । ते आह्वयन् ३४
 हे प्रभो भवान् आगत्य पश्यतु । धीशुभां कन्दितम् । अतएव विजडदीर्घा ३५
 अवदन् पञ्चमाद्यं तस्मिन् कीदृशं श्रोयत । तेषां केचिद् अवदन् बोधार्थं ३६
 श्रुत्वा हस्तवान् स किम् अस्म्य मृत्युं निवारयितुं नाशक्नोत् । ततो धीशुः ३७
 पुनरनर्दीर्घं निश्चयं ध्यानागमिकम् आगच्छन् तत् आश्रयन् एकं गच्छन् ३८
 तन्मुखे पाषाणं एकं आसीत् । तदा धीशुरवदद् एनं पाषाणम् अपसारयत ३९
 ततः प्रसीतस्य भूमिनी मर्यावदत् हे प्रभोऽधुना तव दुर्गन्धो जातः यतोऽयं
 चत्वारि दिगानि श्रवणेन स तिष्ठति । तदा धीशुरवादीद् यदि विश्व- ४०
 सिद्धिं तर्हि श्वरस्य महिमप्रकाशं ब्रूयसि कथामिमं किं तुभ्यं नाशकयं ?
 तदा मृतस्य श्रावणात् धीषाणोऽपसारिते धीशुर्बुद्धिं पश्यन् अकथयत् ४१
 हे पित मेम निवेदनम् अश्रुषोः कारणादस्मात् त्वां धन्यं वदामि । तं ४२
 कृतं ब्रूषोऽपि तदप्यहं जानामि किन्तु त्वं मां यत् प्रेरयसाद् यथास्मिन्
 स्थाने क्षिता लोका विमृशन्ति तदर्थम् इदं वाक्यं वदामि । इमां ४३
 कक्षां कथयित्वा स प्रोक्षेराकृत्यत् हे इक्षित्याश्वर वहिरागच्छ । ततः स ४४
 प्रसीतस्य श्रवणक्षेत्रेण बह्वहस्तपादे गान्धर्वाभनवायसायद्रुमश्वश्च वहिरा-
 गच्छन् । धीशुर्बुद्धितवान् बन्धनानि मोक्षयित्वा त्यजतैनं । मरिचमः ४५
 बन्धीपम् आगता ये विजडदीर्घलोकास्तदा धीशोरेतत् कर्म दृष्ट्वा तेषां बहवो
 व्यसमन्, किन्तु केचिदन्ये फिकृशोर्ना समीपं गत्वा धीशोरेतस्य कर्मणो ४६
 वार्त्ताम् अवदन् ।

ततः परं प्रधानथाजकाः फिकृशश्च महर्त्तौ धर्मां कृत्वा व्याहरन् वर्यं ४७
 किं कुर्वे ? एष मानवो बह्वन्यासार्थकर्मणि करोति । यदीदृशं कर्म ४८
 कर्तुं न शक्यतामस्मर्हि सर्वे लोकास्तस्मिन् विमृशन्ति रोमिषोकाश्च
 अगत्यास्माकम् अनया राजधान्या याद्वै राज्यं उच्छिन्नं करिष्यन्ति ।
 तदा तेषां क्लिप्तानामा क्लृप्तस्मिन् वश्वरे महाभाजकपदे व्यथुक्त्वा स ४९
 श्लाघयद् धूवं किमपि न जानीय, समपदेशस्य विनाशतोऽपि सर्वलोकार्थम् ५०

- इत्यस्य जनेन मरणम् अन्त्याके मङ्गलहेतुकम् एतस्य विवेचनामपि न
 ५१ कुर्वन् । एतां कथां स निजमुद्या व्याहरद् इति न किम् । योऽस्य देवीयानी
 ५२ कारणात् प्राप्तान् त्यज्यति, दिग्नि दिग्नि विकीर्णान् ईश्वरस्य समानान्
 संगृह्यैकजातिं करिष्यति च तस्मिन् वस्तुने कियत्ता महापापकल्पदे
 ५३ निधुक्तः सन् इदं भविष्यदाद्यं कथितवान् । तद्दिनमारभ्य कथं तं धर्तुं
 ५४ ब्रह्मवृत्तीति मन्त्राणां ते कर्तुं प्रारभिरे । अतएव चिच्छदीयानी भवे
 योऽस्यः सप्रकाशं समनागमने अहत्या तस्याद् गत्वा प्राकारस्य समीपस्था-
 विभिः प्रदेशे प्रायश्चित्तमात्रे नगरे त्रिवैः साकं कार्ष्णं चापविहं प्रारभे ।
 ५५ अनन्तरं चिच्छदीयानां निस्तारोत्सवे निकटवर्त्तिनि सति तदुत्सवात्
 पूर्वे स्थान् शुचोन् कर्तुं बह्वे जना धामाद् विष्णुशालमनगरम्
 ५६ आगच्छन्, एवं योऽश्वरूपेण कृत्वा मन्दिरे दृष्टायमानाः सन्तः परस्परं
 व्याहरन् युष्माकं कीदृशो बोधो जायते । स किम् उत्सवेऽस्मिन् अन्त्यामनि-
 ५७ यति । स च कुत्रासि यथेतत् कश्चिद् वेत्ति तर्हि द्रष्टव्यत् प्रधानपापकाः
 कियत्स्य तं धर्तुं पूर्वम् दमाम् आद्यां प्राचारयन् ।

१२ आदित्योऽध्यायः ।

१ योऽश्वरूपो मन्दिरमा तैत्तरीयं ८ इतिवाचरं ब्रह्मज्जोकापामादित्यं १२
 योऽस्य विष्णुशालमनगरं १० योऽस्योपेऽन्यदेवीयानां आगमनं १० योऽस्य
 विष्णुशालमनगरं अधिष्ठाया १० अन्त्याके विवचनं १० योऽस्योपदेव्यः ।

- १ अपरस्य निस्तारोत्सवात् पूर्वे दिनपटके स्तिने योऽस्य यै प्रसीतम्
 इतिवाचरं आगमाद् उदसाधयत् तस्य निवासस्थानं वैद्यनिराधामम्
 २ आगच्छन् । तत्र स्थाने तदर्थं रजन्यां भोज्ये कृते भर्षा पर्यवेष्टयद् इति
 ३ अथ तस्य वज्रिभिः साङ्गे भोजनासन उपाविशत् । तदा मरिचम्
 अङ्गुष्ठकं बज्रमुखं कटामाद्योऽयं तैलम् आनीय योऽश्वरूपयो मर्दयित्वा
 निजकेनै मर्दुन् आरभत, तदा तैलस्य परिमलेन गृहम् आमोदितम्
 ४ अभवत् । यः त्रिमोः पुत्र ईश्वारियोतीयो चिच्छदानामा योऽस्य पर-
 ५ कर्तुं समर्थयिष्यति च त्रिव्यस्य कथितवान्, एतत्तैलं विभिः शौ

मुद्रापादै विजितं च्छद्दरिद्रेभ्यः कुतो नादीयत १ स दरिद्रलोकार्थम् इ
अभिलाषद् इति न किन्तु स चौर एवं तन्निकटे मुद्रासमुटकस्थित्या
तन्मध्ये यदतिष्ठत् तदपाहरत् तस्मात् कारणाद् इमां कथामकथयत् ।
तदा धीशुरकथयद् इमां भा वारय मम श्रमशानस्थापनदिनार्थं तदस्मा- ७
पयत् । दरिद्रा युष्माकं सन्निधौ सर्वदा निव्रजन्ति किन्त्वहं सर्वदा युष्माकं
वन्निधौ न तिष्ठामि ।

ततः परं धीशुरास्य स्थानं गच्छीति वाचां श्रुत्वा बहवो चिह्नी- ८
यास्तं श्रमशानादुत्थापितम् इलियासरश्च द्रष्टुं तत्स्थानम् आगच्छन् । १०
अनन्तरं प्रधानराजकाष्ठम् इलियासरं बहर्तुम् अभ्यनयन्, यतस्तेन ११
बहवो चिह्नीया गत्वा धीशौ ध्वजयन् ।

अनन्तरं धीशु रिकञ्जालम् नगरम् आगच्छतीति वाचां श्रुत्वा १२
यरेऽहनि उत्सवागता बहवो लोकाः स्वर्णरूपनाद्यानीय तं साक्षात् कर्तुं
वहिरागत्य जय जयेति वाचं प्रोच्यै वक्तुम् आरभन्त, इत्येतेषां ये राजा १३
परमेश्वरस्य भाषागच्छति स धन्यः । तदा 'ये धीयोनः कन्ये मा भैषीः १४
पश्चाद्यं तव राजा गर्दभश्रावकम् आह्वयान् गच्छति' इति गाल्लोयवक्त्रा- १५
नुसारेण धीशुरेकं युवगर्दभं प्राप्य तदुपर्यारोहत् । अस्मा घटगायास्ता- १६
त्पर्यो जिह्वाः प्रथमं भावुधन्त किन्तु धीशौ महिम्नानं प्राप्ते सति वाक्य-
मिदं तस्मिन् अकथयत् तेषि स तम्प्रतीत्यम् अकुर्वन् इति ते स्मृतवन्तः ।
अपरश्च स इलियासरं श्रमशानाद् आगन्तुम् आहूतवान् श्रमशानाच्च छद्- १७
स्थापयद् ये ये लोकान्तर्गर्ह्य साक्षाद् अपश्यन् ते प्रमाणं दातुम् आर-
भन्त । स एतादृशम् अद्भुतं कर्माकरोत् तस्य जनयुते लोकान् साक्षात् १८
कर्तुम् आगच्छन् । ततः फिह्मः परस्परं वक्तुम् आरभन्त युष्माकं सर्व- १९
येषां कृता जाताः, इति किं कृत्यं न बुध्ध्वै । पश्यत सर्वे लोकान्सास्य पश्चा-
दस्तिष्ठेभन्नन् ।

अपरश्च भजनं कर्तुम् उत्सवागतानां लोकानां कतिपया जना अस्म- २०
हेतोया आसन्, ते गाल्लोयीयवैभैदानिवाग्निः फिलिपस्य समीपम् २१

- २९ आगत्य व्याचरन् हे महेच्छ वयं योऽयं द्रष्टुम् इच्छामः । ततः फिलिषी
 गत्वा आन्निषम् अवदन् पश्चाद् आन्निषफिलिषौ योऽब्रवी वार्त्ताम् शक्य-
 २९ यतां । तदा योऽयं प्रत्युदितवान् मानवसुतस्य महिमप्राप्तिमन्व
 ३० उपस्थितः । अहं युष्मानतिथयार्थं वदामि, धान्यबीजं सृष्टिकाशी
 पतित्वा यदि न क्षियते तर्ह्येकाकि तिष्ठति किन्तु यदि क्षियते तर्हि
 ३१ बहुगुणं फलं फलति । यो जनो निजप्राणान् प्रिधान् जानाति स तान्
 चारयिष्यति किन्तु यो जन इहलोके निजप्राणान् अप्रिधान् जानाति
 ३२ सोऽनन्तायुः प्राप्तुं तद् रक्षिष्यति । कश्चिद् यदि मम सेवको भक्तिं वाञ्छति
 तर्हि स मम पश्चाद्गामी भवतु तस्माद् अहं यत्र स्थाने तिष्ठामि मम सेव-
 कोऽपि तत्र स्थाने स्थास्यति ; यो जनो मां सेक्ते मम पितापि तं सर्वस्वते ।
 ३३ साम्प्रतं मम प्राणा व्याकुला भवन्ति तस्माद् हे पितर एतत्
 समधान्मां रक्ष, इत्यहं किं प्रार्थयिष्ये ? किन्त्वहम् एतत्समधार्ष्ट्यम्
 ३४ स्वयतीर्थवान् । हे पितः स्वनाथो महिमानं प्रकाशय तेनैव स्वनाथो महि-
 मानम् अहं प्रकाशयं पुनरपि प्रकाशयिष्यामि, एषा गगणीया वासी
 ३५ तस्मिन् समयेऽजायत । तच्छ्रुत्वा समीपस्थलोकानां केचिद् अवदन्
 मेवोऽगर्जन् केचिद् अवदन् स्वीयदूता अनेन सह कथामशक्यन् ।
 ३६ तदा योऽयं प्रत्यवादीत् मदर्धं ब्रह्मेयं नाभूत् युभदर्थमेवाभूत् । अधुना
 ३७ जगतोऽस्य विचारः सम्यक्क्षते, अधुनास्य जगतः पतो राक्षोऽस्यति । अपरस्य
 ३८ यद्यहं पृथिव्या र्ज्जं प्रोत्थापितोऽस्मि तर्हि सर्वान् मानवान् स्वस्मीयम्
 ३९ आकर्षिष्यामि । कथं तस्य सृति भविष्यति, एतद् बोधयितुं न इमां कथाम्
 ४० शक्ययत् । तदा लोका अकथयन् धोर्भिषिक्तः सर्वदा तिष्ठतीति व्यवस्थापय्य
 मुनम् अस्माभिः, तर्हि मनुष्यपुत्रः प्रोत्थापितो भविष्यतीति वाक्यं कथं वदामि ।
 ४१ मनुष्यपुत्रोऽयं कः ? तदा योऽयं उरकथयद् युष्माभिः शार्द्धम् अत्यदिनामि
 श्योतिरास्ते यथा युष्मान् अन्धकारो नाच्छादयति तदर्थं यावत्कालं
 युष्माभिः शार्द्धं श्योतिस्तिष्ठति तावत्कालं न च्छत, यो जनोऽन्धकोर गच्छति
 ४२ स शुचं ज्ञातीति न जानाति । अतएव यावत्कालं युष्माकं विकटे श्योति-

राक्षो तान्कालं ज्योतीरुपपन्नानां भवितुं ज्योतिषि विश्वसितः, इमां कथां कथयित्वा योऽहः प्रख्याय तेभ्यः खं गुप्तवान् ।

अथपि योऽहोक्षोर्वा समक्षम् एतावदाख्यार्थकर्त्तापि कृतवान् तथापि ते ३७ तस्मिन् न व्यस्यन् । अतएव

‘कः प्रत्येति सुसंवादं परेभ्यस्तत्प्रचारितं ।

प्रकाशते परेभ्यस्तद्दत्तः कथं च सन्निधौ ।’

विश्रायिभविष्यदादिना यदेतद् वाक्यमुक्तं तत् सफलम् अभवत् । ३८ अपरञ्च ते प्रत्येति नात्रकुर्वन् तस्मिन् विश्रायिभविष्यदादी पुनरवादीह, ३९ यथा ‘ते नयन्ते नै यच्छन्ति बुद्धिभिश्च न बुध्यन्ते तै र्मेनःसु परिवर्त्तितेषु ३० च तानहं यथा स्वेष्टान् न करोमि इत्याशयेन स तेषां शोचनान्धभानि कृत्वा तेषामन्तःकरणानि गाढानि करिष्यति’ ३१ विश्रायिषो यदा धीमो- ३२ र्मेष्टिमानं विशोक्तं तस्मिन् कथामकथयत् तदा भविष्यदाकाम् ईदृजं प्राकाशयत् । तथाप्यधिपतीनां सहवक्षस्मिन् प्रत्ययम् अकुर्वन् । किन्तु ३२ क्रिच्छस्तान् भजनमहाद् दूरीकुर्वन्तीति भयात् ते तं न स्वीकृतवन्तः । ३३ यत् ईश्वरस्य प्रशंसातो मानवानां प्रशंसायां तेऽप्रीयन्त ।

तदा योऽहोक्षोःकारम् अकथयद् यो जनो मयि विश्वसिति स केवले ३४ मयि विश्वसितोति न स मन्त्रेणैऽपि विश्वसिति । यो जनो मां ३५ पश्यति स मन्त्रेणैकमपि पश्यति । यो जनो मां प्रत्येति स यथान्यकारे न ३६ तिष्ठति तदर्थम् अहं ज्योतिःस्वरूपो भूत्वा जगत्पश्चिन् अवतीर्णवान् । मम कथां श्रुत्वा यदि कस्मिन् न विश्वसिति तर्हि तमहं देविषं न ३७ करोमि यतो हेतोः जगतो जनानां दोषान् निश्चितान् कर्तुं नागत्य तान् परिचातुम् आगतोऽसि । यः कस्मिन् मां न श्रद्धाय मम कथां न श्रद्धति ३८ अन्वा तस्य दोषान् निश्चितान् करिष्यति वस्तुतस्तु यां कथामहम् अथ- कथम् वा कथा चरमेऽस्ति तं देविषं करिष्यति । यतोहेतोरहं स्मृतः ३९ किमपि न कथयामि किं किं मया कथयितव्यं किं समुपदेष्टव्यञ्च इति मन्त्रेणैका पिता मामाज्ञापयन् । अपरञ्च तस्य बाध्या चनन्तायुः ४०

इत्थं च भवामि; अतएवाहं यत् कथयामि तत् पिना अथाप्यप्यन्तमेव
कथयाम्यहम्।

१३ अध्यायः।

१ श्रीहेम शत्रिधाका चरकचक्रम् १२ तस्य तामसं १३ चिह्नद्वयान्तरात्
अभिधीयते। आपनं १४ त्रिधेयः धौहयोऽर्धेयः १५ धितरसावर्णिकार-
आपनस्य।

- १ अपरस्य निहारोव्यवस्थाः किञ्चित्कासात् पूर्वं इच्छित्वाः पितुः समीप-
गमनस्य समर्थः सञ्चिकर्षोभृद् इति ज्ञात्वा श्रीशूरप्रथमात् चेज्जात्त्रोध-
- २ लोकेषु प्रेम करोमि तेषु प्रेधं यावत् प्रेम कृतवान्। अपरस्य मिता तस्य
वस्ते सर्वे समर्पितवान्, स्वयम् ईश्वरस्य समीपाद् भाग्यवद् ईश्वरस्य
- ३ समीपं यावति य सर्वोपेतानि ज्ञात्वा राज्ञ्यां भोजने समूर्ध्वं मति, यदा
ज्ञेतात् तं परस्मै समर्पयितुं शिमेनः पुत्रस्य ईष्कारिधोतोयस्य चिह्नदा
- ४ अस्माकरणे कुप्रवृत्तिं समर्पयन् तदा श्रीशूरभोजनासनाद् उत्थाय गच्छस्व
- ५ मोक्षकिला माचमार्जनवत्तं गृहीत्वा तेन स्वकर्तुम् अवन्धात्। पश्चाद्
शक्याने जलम् अभिविच्य शिष्याणां पादान् प्रक्षाल्य तेन कटिबन्धुगात्र-
- ६ मार्जनवासस्य मातुं प्रारभत। ततः शिमेनपितरस्य समीपमागेत य
७ उक्तवान् हे प्रभो भवान् किं मम पादौ प्रक्षालयिष्यति? श्रीशूरदितवान्
- ८ अहं यत् करोमि तत् सम्प्रतिन जानामि किन्तु पश्चात् शास्त्रधि। ततः
पितरः कथितवान् भवान् कदापि मम पादौ न प्रक्षालयिष्यति।
श्रीशूरकथयद् यदि तव पादौ न प्रक्षालये तर्हि मयि तव कोप्यंशो
- ९ नास्ति। तदा शिमेनपितरः कथितवान् हे प्रभो तर्हि केवलपादौ न मम
- १० वक्षौ चिरस्य प्रक्षालयतु। ततो श्रीशूरकथयद् धो जने धैतस्यस्य
- ११ सर्वोपरिष्कृतत्वात् पादौ विनान्यस्य प्रक्षालनापेक्ष नास्ति। धूर्ध्वं परि-
ष्कृता इति वक्तुं किन्तु न सर्वे यतो यो जगत् परकरेषु समर्पयिष्यति तं
न ज्ञातवान्; अतएव धूर्ध्वं सर्वे न परिष्कृता इमां कथां कथितवात्।
- १२ इत्थं श्रीशूरस्तेषां पादान् प्रक्षाल्य वक्षं परिधायास्ते समुपविश्य कथि-
- १३ तवान् अहं बुभूक्षाम् इति किं कर्माकार्यं जानीय? धूर्ध्वं मां गुरुं प्रभुञ्च कथय

सन् यद्यमेव वदय यतोऽर्थं सख्यं भवामि । यद्यर्थं प्रभुं वदय सन् युष्माकं १७
पादान् प्रवालितवान् तर्हि युष्माकमपि परस्परं पादप्रवासानम् उच्यते ।
अहं युष्मान् प्रति यथा अवाहरं युष्मान् तथा व्यवहर्तुम् एकं धन्यान् १८
इति वान् । अहं युष्मानतिथयार्थं वदामि प्रभो ईसो न महान् प्रेरकाश्च १९
प्रेरितो न महान् । इमां कथां विदित्वा यदि कर्षाणि कुर्वय तर्हि यूयं २०
धन्या भविष्यथ । सर्वेषु युष्मासु कथामिमां कथयामि इति न ये मम २०
जगोमीत्याख्यानं जानामि किन्तु

मम भव्याणि यो भुङ्क्ते मदीयप्रान्तिकूक्षतः ।

उत्थापयति पादस्य मूलं योपिहि मानवः ।

यदेतद् धर्मपुस्तकस्य वचनं तदनुसारेणावश्यं घटियते । अहं स जन इत्यत्र १९
यथा युष्माकं विख्यातो जायते तदर्थं एतादृशघटनान् पूर्वम् अहमिदानीं
युष्माभ्यमकथयम् । अहं युष्मानतोवयथार्थं वदामि मया प्रेरितं जनं यो २०
जगो गृह्णाति स मामेव गृह्णाति यस्य मां गृह्णाति स मत्प्रेरकं गृह्णाति ।

एतां कथां कथयित्वा योऽहं दुःखी सन् प्रमाणं दत्त्वा कथितवान् अहं २१
युष्मानतिथयार्थं वदामि युष्माकम् एको जगो मां परकरेषु समर्पयि-
ष्यति । ततः स कमुद्दिग्ध कथामेतां कथितवान् इत्यत्र सन्दिग्धाः श्रियाः २२
परस्परं मुखमाशोकधितुं प्रारभन्त । तस्मिन् समये योऽहं धर्मिन् श्री- २३
कृत स श्रियास्तस्य वक्ष्यताम् अवलम्बत । श्रियोऽपि तस्मात् सहेतुना वदद् २४
अयं कमुद्दिग्ध कथामेताम् कथयतीति वृत्तः । तदा स योऽहो वक्ष्यताम् २५
सम् अवलम्बन् पृष्ठवान् हे प्रभो स जनः कः ? ततो योऽहः प्रत्यवदद् एक- २६
ल्लप्यं पूर्णं मज्जयित्वा अस्मै दास्यामि सर्वं स ; पश्चात् पूषण्डमेकं मज्ज-
यित्वा श्रियोऽयं पुत्राय ईकारियोतीयाय धिऊदै दत्तवान् । तस्मिन् दत्ते २७
सति श्रैतान् तमाश्रयत् ; तदा योऽहस्तम् अवदत् त्वं यत् करिष्यसि तत्
क्षिप्रं कुरु । किन्तु स येनाश्रयेन तां कथामकथयत् तं उपविष्टलोकानां २८
कोपि योऽहं नाश्रयोत् किन्तु धिऊदाः समीपे मुद्राधनुष्टकस्थितः केचिद् २९
इत्यन् अनुश्रुत्वा पार्श्वधामादगार्थं किमपि द्रव्यं कर्तुं वा दरिद्रेभः किञ्चिद्

- १० वितर्जुं कथितवान् । तदा पूषस्त्वपहृतात् परं च तूष्णे वहिरगच्छत्
राक्षस्य समुपस्थिता ।
- ११ विजृम्भे वर्धिते घोशुरकयथद् ददानीं मानवसुतस्तु महिमा प्रका-
शयते तेनेश्वरस्यापि महिमा प्रकाशते । यदि तेनेश्वरस्तु महिमा प्रकाशते
तर्ह्येश्वरोपि स्वेन तस्य महिमानं प्रकाशयिष्यति तूष्णेनैव प्रकाशयिष्यति ।
- १२ हे वत्सा अहं युष्माभिः भार्ग्वं किञ्चित्कालमात्रम् आसे ; ततः परं मां
मृगयिष्यध्वे किन्त्वहं यत्स्थानं यामि तत् स्थानं यूयं गन्तुं न शक्नुथ
यामिमां कथां विजृम्भदीयेभ्यः कथितवान् तथाधुना युष्मभ्यमपि कथयामि ।
- १३ यूयं परस्परं प्रीथध्वम् अहं युष्मासु यथाप्रीये यूयमपि परस्परम् तथैव
१४ प्रीथध्वं युष्मान् इमं नवीनं वाक्यम् आदिशामि । तेनैव यदि परस्परं
प्रीथध्वे तर्हि स्वच्छेदनेन यूयं मम श्रिया इति सर्वे ज्ञातुं शक्नुमि ।
- १५ श्रियोन्पितरः पृष्ठवान् हे प्रभो भवान् कुत्र आस्यति ? ततो घोशुः
प्रत्यवदद् अहं यत्स्थानं यामि तत्स्थानं शाम्यते मम पश्चाद् गन्तुं न शक्नुमि
१६ किन्तु पश्चाद् गमिष्यथ । तदा पितरः प्रत्युदितवान् हे प्रभो शाम्यते
१७ कुतो हेतोस्तव पश्चाद् गन्तुं न शक्नोमि ? तदर्थं प्राणान् दातुं शक्नोमि । ततो
घोशुः प्रत्युक्तवान् मच्चिमित्तं किं प्राणान् दातुं शक्नोषि ? त्वामहं यद्यर्थं
वदामि कुकुटरवणात् पूर्वं त्वं चि मीमं अपक्नोष्यसे ।

१४ चतुर्दशोऽध्यायः ।

१ श्रियायां प्रवेशनं न तस्य पितृवैर्यं १२ प्रवेशयित्वा तेषां शरीरे प्रेरितुं
प्रविशति १३ प्रस्थापनीया कथा च ।

- १ मनोदुःखिनो मा भूत, ईश्वरे विश्रित मयि च विश्रित । मम पितु-
२ र्द्वये यज्ञनि वाचस्थानानि सन्ति नो चेत् पूर्वं युष्मान् अज्ञापयिष्यं युष्म-
३ दर्थं स्थानं सम्प्रयितुं गच्छामि । अपरस्तु गताहं युष्मच्चिमित्तं यदि
स्थानं सम्प्रयामि तर्हि पुनरागत्य युष्मान् स्वपत्नीपं मेयामि ततो यत्राहं
४ तिष्ठामि तत्र स्थाने यूयमपि स्तस्यथ । अहं यत्स्थानं गच्छामि तत्स्थानं
५ यूयं गच्छीथ तस्य पन्थानमपि जानीथ । तदा योमा अवदत् हे प्रभो

भवान् कुत्र यति तद् वयं न जानीमः, तर्हि कथं पञ्चमं ज्ञातुं शक्नुमः ।
 शीघ्ररुक्थयद् अहमेव सत्यजीवनरूपपक्षो मया न गन्ता कोपि पितुः ६
 समीपं गन्तुं न शक्नोति । यदि मम अज्ञात् तर्हि मम पितरमप्यज्ञात् ७
 किञ्चभूतातर्कं जानीय पश्यथ च ।

तदा फिलिपः कथितवान् हे प्रभो पितरं दर्शय तस्मादस्माकं यथेष्टं ८
 भविष्यति । ततो शीघ्रः प्रत्यवादीत् हे फिलिप युष्माभिः सार्द्धम् इतान् ९
 हिनानि क्षितमपि मां किं न प्रत्यभिजानासि ? यो जनो माम् अपश्यत्
 स पितरम् अप्यपश्यत् तर्हि पितरम् अज्ञान् दर्शयेति कथां कथं कथयसि ?
 अहं पितरि लिङ्गमि पिता मयि लिङ्गति, इति किं त्वं न प्रत्येपि ? अहं १०
 यदाकथं वदामि तत् क्षतो न वदामि किन्तु यः पिता मयि विराजते
 स एव सर्वसर्वाणि करोति । अतएव पितर्यहं लिङ्गमि पिता च मयि ११
 तिष्ठति ममास्मां कथायां प्रथयं कुहत नो चेत् कर्महेतोः प्रथयं कुहत ।
 अहं युष्मान्तियथार्थं वदामि यो जनो मयि विश्वधिति भोहमिव कर्म १२
 करिष्यति वरं ततोपि महाकर्म करिष्यति क्षतो हेतोरहं पितुः समीपं
 गच्छामि । यथा पुत्रेण पितु मंहिमा प्रकाशते तद्वयं मम नाम १३
 प्रोच्य यत् प्रार्थयिष्ये तत् सफलं करिष्यामि । यदि मम नामा यत् १४
 किञ्चिद् वाच्ये तर्हि तदहं साधयिष्यामि ।

यदि मयि प्रीत्यर्थे तर्हि ममास्मां गृहीत । ततो मया पितुः समीपे १५
 प्रार्थिते पिता निरन्तरं युष्माभिः सार्द्धं स्नातुम् एकं प्रबोधधितारम् अर्थात् १६
 सत्यमयम् आत्मानं युष्माकं निकटे प्रेषयिष्यति । इत्यज्जगतो लोकास्तं १७
 गृहीतुं न शक्नुवन्ति यतस्तं न आपश्यन् नाजानंश्च किन्तु धूर्वं तं जानीय
 यतोहेतोः स युष्माकमन्ता भिष्यति युष्माकं मध्ये स्थास्यति च । अहं युष्मान् १८
 जनायान् कृत्वा न बाधामि पुनरपि युष्माकं समीपम् आगमिष्यामि ।
 अपरञ्च कियत्काष्ठात् परम् अस्मै जगतो लोका मां पुन न द्रक्षन्ति १९
 किन्तु धूर्वं द्रक्ष्यथ ; अहं जीविष्यामि तस्मात् कारणाद् धूर्वमपि
 जीविष्यथ । अपरञ्च पितर्यहमस्मि मयि च धूर्वं स तदाहं युष्माकभिः २०

२१ तदपि तदा ज्ञांष्य । यो जनो ममाज्ञा गृहीत्वा तांश्चाचरति स एव मयि प्रीयते यो जनश्च मयि प्रीयते स एव मम पितुः प्रियपात्रं भविष्यति तस्मा-
 २२ ह्मपि तस्मिन् प्रीत्वा तस्मै स्वं प्रकाशयिष्यामि । तदा ईक्षारिषोतीयाद् अन्योऽथिहदासामवदत् हे प्रभा भवान् जगतो लोकानां सन्निधौ प्रकाशितो
 २३ न भूत्वास्माकं सन्निधौ कुतः प्रकाशितो भविष्यति ? ततो योशुः प्रत्यु-
 दितवान् योजनो मयि प्रीयते न ममाज्ञामपि गृह्णाति तेन मम पितापि
 २४ तस्मिन् प्रीयते वधश्च तस्मिन्कटमागत्य तेन सह निवस्यामः । अपरञ्च यो
 जनो मयि न प्रीयते न मम कयामपि न गृह्णाति पुनश्च क्षामिमां कथां
 धूयं दृष्टुं वा कथा केवलस्य मम न किन्तु मम प्रेरको यः पिता तस्यापि
 कथा ।

२५ इदानीं युष्माकं निकटे विद्यमानोऽहम् एताः सकलाः कथाः कथयामि;
 २६ किन्चित् यः परं पित्रा प्रबोधयितरि, अर्थात् पवित्रश्राव्यानि मम नास्मि
 प्रेरिते स सर्वं शिष्यविला मयोक्ताः समस्ताः कथा युष्मान् स्मारयिष्यति ।
 २७ अहं युष्माकं निकटे शान्तिं स्थापयित्वा यामि निजां शान्तिं युष्माकं
 इदमि जगतो लोका यथा ददति तथाहं न ददामि; युष्माकम् श्रमः-
 २८ करणानि दुःखितानि भीतानि च न भवन्तु । अहं गत्वा पुनरपि युष्माकं
 समीपम् आगमिष्यामि मयोक्तं वाक्यमिदं धूयम् अत्रौष्ठ; यदि मय्ये-
 त्यर्थं तर्हि पितुः समीपं गत्वा ममास्यां कथायां धूयम् आह्लादिष्वर्थं
 २९ जनो मम पिता ममोपि महान् । अपरञ्च तस्या घटनायाः समये यथा
 युष्माकं अह्ना जायते तदर्थम् अहम् तस्या घटनायाः पूर्वम् इदानीं
 ३० युष्मान् एतां वार्तां वदामि । इतः परं युष्माभिः सह मम बहव आलापा
 न भविष्यन्ति घतः कारणाद् शतस्य ऋगतः पतिरागच्छति किन्तु मया
 ३१ सह तस्य कोऽपि सम्बन्धो नास्ति । अहं पितरि प्रेम करामि तथा विधिवत्
 पितुः कर्म करामि येन कर्मणा जगतो लोका इदं जानन्ति तादृशं
 कर्माहं करोमि; उत्तिष्ठत स्नानादस्माद् गच्छामः ।

१६ पञ्चमोऽध्यायः ।

१ कदा शाखाकृतास्वरूपदर्शनं शिष्यमन्त्रं शाखाकृतास्वरूपदर्शनं न सेवामन्त्रकृता-
पञ्चमापन्नकृता १७ तेषां भाषिताकृतापान्नकृताः प्रकटनश्च ।

अहं सत्यद्राक्षास्तस्वरूपो मम पिता दृष्टानपरिवारकस्वरूपश्च । १
मम चासु शाखासु फलानि न भवन्ति ताः स हिनन्ति तथा फलवत्यः २
शाखा यथाधिकफलानि फलन्ति तदर्थं ताः परिष्करोति । इदानीं ३
मयोक्तोपदेशेन यूयं परिष्कृताः । अतः कारणान् मयि तिष्ठत तेनाहमपि ४
युष्मासु तिष्ठामि यतोहेतोः पादपेऽसंलग्ना शाखा यथा फलवती भवितुं न
शक्नोति तथा यूयमपि मय्यतिष्ठन्तः फलवन्तो भवितुं न शक्नुथ । अहं ५
द्राक्षास्तस्वरूपो यूयश्च शाखास्तस्वरूपाः, यो जनो मयि तिष्ठति यच्च
आहं तिष्ठामि स प्रचुरफलैः फलवान् भवति किन्तु मां विना यूयं किमपि
कर्तुं न शक्नुथ । यः कश्चिन् मयि न तिष्ठति स शुष्कशाखैव बहिर्निचि- ६
यते लोकासु ता आहत्य वृक्षे निचिप्य दाहयन्ति । यदि यूयं मयि तिष्ठथ ७
मम कथा च युष्मासु तिष्ठति तर्हि यद् वाञ्छितम् वाचिष्यध्वे युष्माकं
तदेव सफलं भविष्यति ।

अपरञ्च यदि यूयं प्रचुरफलवन्तो भवथ तर्हि तद्वारा मम पितु ८
भक्षिमा प्रकाशयन्ते तथा यूयं मम शिष्या इति परिचायिष्यध्वे । पिता ९
यथा मयि प्रीतवान् अहमपि युष्मासु तथा प्रीतवान् अतोहेतो यूयं
जित्कारं मम प्रेमपात्राणि भूत्वा तिष्ठत । यदि ममाज्ञां शङ्कोथ तर्हि १०
पितुराज्ञां शङ्कोषा यथाहं तस्य प्रेमभाजनमस्मि तथैव यूयमपि
मम प्रेमभाजानि भविष्यथ । युष्मन्निमित्तं मम य आह्लादः स यथा ११
चिरं तिष्ठति युष्माकम् आनन्दश्च यथा पूर्यते तदर्थं युष्माकम् एताः
कथा अकथयम् । अहं युष्मासु यथा प्रीये यूयमपि परस्परं तथा प्रीक्षयम् १२
इवा ममाज्ञा । मित्राणां कारणात् स्नानदानपर्वन्तौ यत् प्रेम तस्मान् महा- १३
प्रेम कस्मापि नास्ति । अहं यद्यद् आदिशामि ताम्नेव यदि धूयम् आचरत १४
तर्हि धूयमेव मम मित्राणि । आधारभ्य युष्मान् दाशान् न वदित्वा मित्तः १५
प्रभु र्थं करोति दासकृत् न जानाति, किन्तु पितुः समीपे यद्यद्

- अदृष्टत्वं तत् सर्वं युष्मान् अज्ञापयन् तत्कारणाद् युष्मान् मिनास्मि प्रोक्त-
 १४ वान् । यूयं मां मनोनीतं कृतवन्त इति न किन्त्वहमेव युष्मान् मनोनी-
 तान् अकरवन् अपरञ्च यूयं गत्वा यथा फलान्युत्पादयथ तानि फलानि
 चाक्षयाणि भवन्ति तदर्थं युष्मान् न्ययुञ्जि तस्मान् मम नाम प्रोञ्च पितरं
 यत् किञ्चन यद्विषयश्चे तदेव स युष्मभ्यं दास्यति ।
- १७ यूयं परस्परं प्रीयध्वम् अहम् इत्याज्ञापयामि । जगतो लोके र्धुमासु चत्ती-
 १८ चितेषु ते पूर्व्वं मामेव आर्त्तीयन्त इति यूयं जानीत । यदि यूयं जगतो
 लोका अभविष्यत तर्हि जगतो लोका युष्मान् आस्मीयान् बुद्धाप्रेष्यन्त ।
- १९ किन्तु यूयं जगतो लोका न भवथ, अहं युष्मान् अस्माज्जगतो मनोनीतान्
 २० अकार्षम् एतस्मात् कारणाज् जगतो लोका युष्मान् चत्तीयन्ते । दासः
 प्रभो मंहान् ■ भवति ममेतत् पूर्व्वं वाक्यं स्मरत ; ते यदि मामेवा-
 ताडयन् तर्हि युष्मानपि ताडयिष्यन्ति यदि मम वाक्यं गृह्णन्ति तर्हि
 २१ युष्माकमपि वाक्यं ग्रहीष्यन्ति । किन्तु ते मम नामकारणाद् युष्मान् प्रति
 तादृशं व्यवहरिष्यन्ति यतो यो मां प्रेरितवान् तं ते न जानन्ति ।
- २२ तेषां सन्निधिम् आगत्य यद्यहं कामपि कथां नाकथयिष्यं तर्हि तेषां
 पापं नाभविष्यत् किन्त्वधुना तेषां पापमाच्छादयितुम् उपायो नास्ति ।
- २३ यो जगो माम् चत्तीयते स मम पितरमपि चत्तीयते । यत् कथं
 २४ केनापि कदापि नाश्चित्यत तादृशं कथं यदि तेषां मालाद् अहं नाक-
 रिष्यं तर्हि पापं नाभविष्यत् किन्त्वधुना मां मम पितरञ्च वृष्टापि
 २५ आर्त्तीयन्त । तस्मात्तेऽकारणं माम् चत्तीयन्ते यदेतद् वक्ष्यं तेषां ब्राह्मे
 २६ लिखितमाप्ते तत् न फलम् अभवत् । किन्तु पितुर् निर्गतं यं प्रवेष्टयिता-
 रम् अर्थात् सत्यमयम् आत्मानम् पितुः समीपाद् युष्माकं समीपे प्रेषयि-
 २७ यामि स आगत्य मयि प्रमाणं दास्यति । अपरञ्च प्रथममारभ्य मया वाङ्मे
 तिष्ठथ तस्माद्धेतो र्धूममपि प्रमाणं दास्यथ ।

१६ बोधोपनिषद्भाष्यम् ।

१ लीटस्य प्रसङ्गार्थं प्रबोधयितुं रागमदं कामज्जनान् प्रति तत्कर्मोपशमनं १९ शिष्यान् प्रति तस्य कर्म १६ तस्य प्रसङ्गात्कथायाः शिष्यान्बोधयितुं १७ तत्कथायाः बोधयितुं कथम् ।

युष्माकं यथा बाधा न जायते तदर्थं युष्मान् एतानि सर्ववाक्यानि १ व्याहरम् । लोका युष्मान् भजनगृहाद् दूरीकरिष्यन्ति तथा यस्मिन् २ समये युष्मान् हत्वा ईश्वरस्य तुष्टिजनकं कर्माकुर्वन् इति ज्ञास्यन्ति स समय आगच्छति । ते युष्मान् प्रतीदृशम् आचरिष्यन्ति यतस्तो ३ पितरं नाहं न जानन्ति । अतोहेतोः समये समुपस्थिते यथा मम ४ कथा युष्माकं मनःसु समुपतिष्ठति तदर्थं युष्मभ्यम् एतां कथां कथयामि युष्माभिः सार्द्धम् अहं तिष्ठन् प्रथमम् तां युष्मभ्यं नाकथयं । साम्प्रतं स्वस्य ५ प्रेरयितुः समीपं गच्छामि तथापि त्वे कं गच्छसि कथामेतां युष्माकं कोपि मां न दृच्छति । किन्तु मयोक्ताभिराभिः कथाभिः युष्माकम् ६ श्रवणःकरणानि दुःखेन पूर्णानि भवन्ति । तथाप्यहं यथासौ कथयामि ७ युष्माकं हितार्थं मम गमनम् अवश्यकर्तव्यं यतोहेतोः गर्भे न कृते प्रबोधयिता युष्माकं समीपं नागमिष्यति किन्तु यदि गच्छामि तर्हि युष्माकं समीपे तं प्रेषयिष्यामि । ततः स आगत्य पापपुण्यदण्डेषु अगते लोकानां ८ प्रबोधं जनयिष्यति । ते मयि न विश्वसन्ति तस्माद्हेतोः पापे प्रबोधं ९ जनयिष्यति । युष्माकम् अदृशः सत्त्वहं पितुः समीपं गच्छामि तस्मात् १० पुष्टे प्रबोधं जनयिष्यति । एतज्जगतोऽधिपतिर्दण्डाज्ञां प्राप्नोति तस्मात् ११ दण्डे प्रबोधं जनयिष्यति ।

युष्मभ्यं कथयितुं ममनेकाः कथा आसन्ते ताः कथा इदानीं यूयं १२ श्रोतुं न शक्नुथ; किन्तु सत्यमय आत्मा यदा समागमिष्यति तदा १३ सर्वं सत्यं युष्मान् नेष्यति स स्वनः किमपि न वदियति किन्तु यच्छेदियति तदेव कथयित्वा भाविकार्थं युष्मान् ज्ञापयिष्यति । मम १४ मदिमानं प्रकाशयिष्यति यतो मम कार्यं गृहीत्वा युष्मान् बोधयिष्यति ।

- १५ पितु र्यद्यद् आसौ तत् सर्वं मम तस्मात् कारणाद् अवादिषं स मम कार्यं
गृहीत्वा युष्मान् बोधयिष्यति ।
- १६ अपरञ्च कियत्कालात् परं यूयं मां द्रष्टुं न लप्स्यध्वे किन्तु तस्य
- १७ कियत्कालात् परं पुन द्रष्टुं लप्स्यध्वे यतोहं पितुः समोपे गच्छामि । ततः
श्रियाणां कियन्तो जनाः परस्परं वदितुम् आरभन्त कियत्कालात् परं
मां द्रष्टुं न लप्स्यध्वे किन्तु ततः कियत्कालात् परं पुन द्रष्टुं लप्स्यध्वे यतोहं
- १८ पितुः समोपे गच्छामि । इति यद् वाक्यम् अयं वदति तत् किं ? ते प्रत्यव-
दन् कियत्कालात् परम् इति तस्य वाक्यं किं ? तस्य वाक्यस्याभिप्रायं वयं बोद्धुं
- १९ न शक्नुमः । तदा वीरश्लेषां प्रप्रेक्षां आत्वा तेभ्योऽकथयत् कियत्कालात्
परं मां द्रष्टुं न लप्स्यध्वे किन्तु ततः कियत्कालात् परं पुन द्रष्टुं लप्स्यध्वे
- २० यामिमां कथामकथयं तस्याभिप्रायं किं यूयं परस्परं मृगयध्वे । युष्मानहं
अतिवयार्थं वदामि यूयं क्रन्दिष्यथ विलपिष्यथ च किन्तु अगते लोका
आगन्दिष्यन्ति यूयं श्लोकाकुला भविष्यथ किन्तु लोकात् परं आगन्-
२१ युक्ता भविष्यथ । प्रसवकाल उपस्थिते नारी यथा प्रसवेदनया व्याकुला
भवति किन्तु पुत्रे भूमिष्ठे सत्येवाहं पुत्रं प्राप्नोषीत्यानन्दात् तस्यास्तत्सन्ने
- २२ दुःखं मनसि न तिष्ठति । तथा यूयमपि साम्भृतं श्लोकाकुला भवथ किन्तु
पुनरपि युष्मभ्यं दर्शनं दास्यामि तेन युष्माकम् अन्तःकरणानि सानन्दानि
- २३ भविष्यन्ति युष्माकं तम् आनन्दञ्च कोपि हर्तुं न शक्नोति । अपरञ्च
तस्मिन् दिवसे कामपि कथां मां न प्रच्छद्य युष्मानहम् अतिवयार्थं
वदामि मम नास्ती यत् किञ्चित् पितरं याचिष्यध्वे तदेव स दास्यति ।
- २४ पूर्वं मम नास्ती किमपि नायाचध्वे याचध्वं ततः प्राप्स्यथ तस्माद्
युष्माकं सम्पूर्णानन्दो जनिष्यते ।
- २५ उपमाक्रयाभिः सर्वश्रेष्ठानि युष्मान् ज्ञापितवान् किन्तु यस्मिन्
समये उपमया बोद्धा पितुः कथां स्पष्टं ज्ञापयिष्यामि समयं शतावृत्त
- २६ आगच्छति । तदा मम नास्ती प्रार्थयिष्यध्वे ऽहं युष्मन्निमित्तं पितरं
- २७ विनये कथामिमां न वदामि ; यतो यूयं मयि प्रेम कुरुथ तथाहम् ईदृशस्य

समीपाद् आगतवान् इत्यपि प्रतीय तस्मात् कारणात् पिता स्वयं पुत्राय
 प्रीयते । पितुः समीपाज् जगद् आगतोऽपि जगत् परित्यज्य च पुनरपि १८
 पितुः समीपं गच्छामि । तदा शिवा शब्दन् हे प्रभो भवान् उपमया मोक्षो- १९
 धुना स्पष्टं वदति । भवान् सर्वज्ञः कमपि किमपि प्रष्टुं तत्र प्रयोजनं नास्ति २०
 चेत्तदधुनास्माकं स्थिरज्ञानं जातं तस्माद् भवान् ईश्वरस्य समीपाद् आगत-
 वान् इत्यत्र वयं विश्वसिम् । ततो योशुः प्रत्यवादीद् इदानीं किं यूयं २१
 विश्वसिथि ? पश्यत सर्वे यूयं विभीक्षाः सन्तो माम् एककिं परित्यज्य २२
 स्वं स्वं गृहं गमिष्य एतावृक्षः समय आगच्छति वरं प्रायेणोपस्थितवान्
 तथाप्यहं नैकाकी भवामि यतः पिता मया धार्द्र्यम् आसे । यथा मया २३
 पुत्राकं शान्तिं जायते तदर्थम् एतः कथा युष्मभ्यम् अचकथम् ;
 अस्मिन् जगति पुत्राकं क्लेशा घटिष्यते तथापि साहसं कुर्वत यतो मया
 जगज्जितं ।

१० उपसर्गः अध्यायः ।

१ श्रीशिवः पितरि प्रार्थनं २ दादमस्मिन् प्रार्थना ३ सर्वशिवः शान्तमन-
 सुप्रार्थना च ।

ततः परं योशुरेताः कथाः कथयित्वा स्वर्गं विलोक्य एतत् प्रार्थयत १
 हे पितः समय उपस्थितवान् ; यथा तव पुत्रस्तव महिमानं प्रकाशयति २
 तदर्थं त्वं निजपुत्रस्य महिमानं प्रकाशय । अपरस्य त्वं धाम् लोकान् तस्य
 हस्तो समर्पितवान् च यथा तेभ्योऽनन्तायुर्ददाति तदर्थं त्वं प्राणिमात्राणाम्
 अधिपतित्वभारं तस्मै दत्तवान् । अपरस्य यस्त्वम् अद्वितीयः सत्य ईश्वर- ३
 स्वया प्रेरितस्य योशुः श्रीष्ट एतयोः अभयोः परिचये प्राप्ते जनान्तायु
 भवति । मयं यस्य कर्मेणा भारं दत्तवान् तं सम्पन्नं कृत्वा जगत्पतिम् ४
 तव महिमानं प्रकाशयाम् । अतएव हे पित जगत्पतिविद्यमाने तया सह ५
 तिष्ठतो मम यो महिमासीत् सम्प्रति तव समीपे मां तं महिमानं प्रापय ।

अन्यस्य त्वम् एतज्जगतो धर्माकान् मङ्गलम् अददा अहं तेभ्यस्तव नास ६
 दास्यज्ञानम् अददाम् । ते तवैवायन् त्वं तान् मङ्गलमददाः तस्मात्ते तवोपदे- ७

- अम् अष्टकम् त्वं मया यत् किञ्चिद् अददाः तत्सर्वं त्वत्तो जायते, इत्य-
 धुनाजानम् । अपरञ्च मां यदुपादिशः, अहमपि तान् तदुपादिशम् तथा
 तेषां तदष्टकम् त्वत्तोहं निर्गत्य त्वया प्रेरितोभवम् अत्र च व्यस्यम् ।
 ८ तेषामेव निमित्तं प्रार्थयेऽहं जगतो लोकांनिमित्तं न प्रार्थये किन्तु
 याज्ञोक्तान् मय्यम् अददास्तेषामेव निमित्तं प्रार्थयेऽहं यतस्तो तदैवासीते ।
 ९ ये मम ते तव ये अ तव ते मम तथा ते मम महिमा प्रकाशते ।
 १० साम्प्रतम् अस्मिन् जगति ममावस्थितेः प्रेषम् अभवद् अहं तव सन्तोषं
 गच्छामि किन्तु ते जगति स्थास्यन्ति, हे पवित्र पितरावयो रथैकैक-
 मास्ते तथा तेषामप्येकत्वं भवति तदर्थं याज्ञोक्तान् मय्यम् अददास्ताम्
 १२ स्तुतास्मा रच । यावन्ति दिनानि जगत्स्यस्मिन् तैः सहाहमाभं तावन्ति
 दिनानि तान् तव नाच्चाहं रक्षितवान् याज्ञोक्तान् मय्यम् अददास्ताम्
 सर्वान् अहमरक्षं तेषां मध्ये केवलं विनाशपात्रं दारितं तेन धर्मापस्तकस्य
 १३ वचनं प्रत्यक्षं भवति । किन्त्वधुना तव सन्निधिं गच्छामि किञ्च मया यथा
 तेषां सम्पूर्णानन्दो भवति तदर्थं जगति तिष्ठन् यताः कथा अकथयम् ।
 १४ तत्रोपदेशं तेभ्योऽददाम् अपरञ्च जगता सह यथा मम सम्बन्धो नास्ति तथा
 १५ जगता सह तेषामपि सम्बन्धाभावात् जगतो लोकास्तान् अतीयन्ते । त्वं
 जगतस्तान् गृहाणेति न प्रार्थये किन्त्वशुभाद् रक्षेति प्रार्थयेऽहम् ।
 १६ अहं यथा जगत्सम्बन्धीथो न भवामि तथा तेषां जगत्सम्बन्धीथो न भव-
 १७ न्ति । तव सत्यकथया तान् पवित्रोक्तु तव वाक्यमेव सत्यं । त्वं यथा मां
 १८ जगति प्रेरयः तथाहमपि तान् जगति प्रेरयम् । किञ्च तेषां हितार्थं
 यथाहं स्वं पवित्रोक्तामि तथा सत्यकथया तेषां पवित्रोभवन्तु ।
 २० अपरञ्च केवलं तेषामर्थं प्रार्थयेऽहम् इति न किन्तु तेषामुपदेशेन वे
 २१ जना मयि विश्विष्यन्ति तेषामर्थं प्रार्थयेऽहम् । हे पितः सर्वेषां रथै-
 कत्वं भवति तव यथा मयि मम च यथा त्वयेकत्वं तथा तेषामपि अस्मा-
 स्तेकत्वं भवतु तेन त्वं मां प्रेरितवान् इति जगतो लोकाः प्रतिपद्यन्तु ।
 २२ अपरञ्च यथावचैरेकत्वं तथा तेषामप्येकत्वं भवतु तेन च मयि च तम्

इत्थं तेषां सम्पूर्णमेकत्वं भवतु ; त्वं मां प्रेरितवान् त्वं मयि यथा २१
 ग्रीयते च तथा तेष्वापि प्रीतवान् एतद्यथा जगतो लोका जानन्ति तदर्थं
 त्वं यं महिमानं मद्यम् अददास्ते महिमानम् अहमपि तैश्चा दत्तवान् ।
 हे पित जगतो निर्झाणात् पूर्वं मयि स्नेहं कृत्वा यं महिमानं दत्तवान् २२
 मम तं महिमानं यथा ते पश्यन्ति तदर्थं तांश्चोक्तान् मद्यं दत्तवान् अहं
 यत्र स्थाने तिष्ठामि तेषु यथा तत्र स्थाने तिष्ठन्ति ममैषा वाञ्छा । हे २५
 याचार्थिक पित जगतो लोकैस्त्वय्यज्ञानेतिपि त्वामहं जाने त्वं मां प्रेरित-
 वान् इतोमे शिष्या जानन्ति । अपरस्त यथाहं तेषु तिष्ठामि तथा मयि २६
 खेन प्रेक्षा प्रेमाकर्त्रास्तु तेषु तिष्ठति तदर्थं तव नामाहं तान् ज्ञापित-
 वान् पुनरपि ज्ञापयिष्यामि ।

१८ अष्टादशोऽध्यायः ।

१ शीघ्रोः परस्परमपि तत्त्वं १९ महायासकान्तिकं तस्य जयनं २५ तस्य वञ्चनात्
 पितरथोक्तो जयनं २८ तस्य विचारितत्वं २५ तस्मिन् पितरस्यापञ्चनः २८
 पितातच्छीघ्रं तस्य जयनं २९ पितासेनं तस्य विचारितत्वं ।

तां कथां कथयित्वा धीशुः शिष्यानादाय किद्रोचनामकं स्थात १
 उत्तीर्य शिष्यैः सह तत्रत्याद्यानं प्राविशत् । किन्तु विश्वासघातिचिह्नदा २
 तम् स्थानं परितोष्यते यतो धीशुः शिष्यैः साद्रुर्कदाचित् तत्स्थानम्
 अभ्यङ्कत् । तदा स चिह्नदाः सैन्यगणं याजकफिरूषीनां पदातिगणञ्च ३
 गृहीत्वा प्रदीपान् उल्कान् अस्त्राणि चादाय तस्मिन् स्थाने उपस्थितवान् ।
 एवं प्रति यद् अटिष्ठते तज् ज्ञात्वा धीशुरयेसरः सन् तानपृच्छत् कं ४
 गवेवयय ? ते प्रत्यवदन् नासरीयं धीशुः ततो धीशुरवादीद् अहमेव ५
 अः, नैः सह विश्वासघातो चिह्नदाश्चातिष्ठन् । तदाहमेव स तस्मैतां कथां ६
 कुतैव ते पश्चादेत्य भूमौ पतिताः । ततो धीशुः पुनरपि पृष्ठवान् कं गवेव- ७
 यय । ततस्तैः प्रत्यवदन् नासरीयं धीशुः । तदा धीशुः प्रत्युदितवान् अहमेव ८
 इमां कथामचकयम्, यदि मामन्विच्छथ तर्हि मान् शन्तुं मा वारयत । इत्थं ९
 भूते मद्यं यांश्चोक्तान् अददास्तेषाम् एकमपि नाहारयम् इमां चो कथां

- १० स स्वयमकथयत् सा कथा सफला जाता । तदा शिमोन् पितरस्य निकटे खड्गस्थितेः स तं निष्क्रोषं कृत्वा महायाजकस्य मास्खनामानं दासम्
 ११ आह्वय्य तस्य दक्षिणकर्णं क्षिप्तवान् । ततो योशुः पितरम् अवदत् खड्गे कोपे स्थापय्य मम पिता मच्छं पातुं ये कंसम् अददन् तेनाहं किं न प्राप्सामि ।
 १२ तदा सैन्यगणः सेनापतिं चिड्ढीयानां पदातयस्य योशुं धृत्वा बद्धा हना-
 १३ स्त्रास्यः कियफाः अशुभस्य समीपं प्रथमम् अनयन् । साधारणलोकानां
 १४ मङ्गलार्थम् एकजनस्य मरणमुचितम् स कियफास्तस्मिन् वत्सरे महा-
 १५ थाजकत्वपदे निधुक्तः मन् चिड्ढीयैः सार्द्धम् इत्यमन्वयत् ।
 १५ तदा शिमोन् पितरोऽन्यैकशिष्यस्य योशोः पश्चाद् अगच्छतां तस्थान्य-
 १६ शिष्यस्य महायाजकेन परिचितत्वात् स योशुना सह महायाजकस्या-
 १७ द्वाक्षिकां प्राविशत् । किन्तु पितरो वहिर्द्वारस्य समीपेऽतिष्ठद् अतएव
 १८ महायाजकेन परिचितः स शिष्यः पुनर्बहिर्गत्वा दौवारिक्यै कथयित्वा
 १९ पितरम् अन्वन्तरम् आनयत् । तदा सा द्वाररक्षिका पितरम् अवदत् त्वं
 २० किं न तस्य मानवस्य शिष्यः ? ततः सेवदद् अहं न भवामि । ततः परं यत्र
 २१ स्थाने दासाः पदातयस्य भीतहेतोः पाशाणाङ्गारैर्वर्जितं प्रज्वाल्य तापं सेवि-
 २२ तवन्तस्तत्र स्थाने पितरस्तिष्ठन् तैः सह वद्धितापं सेवितुम् आरभत ।
 २३ तदा शिष्यवृन्दे च महायाजकेन योशुः पृष्टः मन् प्रत्युक्तवान्
 २४ सर्वलोकानां समक्षं कथामकथयं गुप्तं कामपि कथां न कथयित्वा यत् स्थानं
 २५ चिड्ढीयाः सततं गच्छन्ति तत्र भजनगेहे मन्दिरे चाशितयं, तस्मात्
 २६ कुतो मां पृच्छसि ? ये जना मदुपदेशम् अशृण्वन् वरं तान् पृच्छ्य यद्यद् अवदं
 २७ ते तज् जानन्ति । तदेतत् प्रत्युदितत्वात् निकटस्थपदाति धीशुं चपेटेनाह्वय्य
 २८ आहरत् महायाजकम् एवं प्रतिवदसि ? ततो योशुः प्रतिगदितवान्
 २९ यद्ययथार्थम् अचकथं तर्हि तस्यायथार्थस्य प्रमाणं देहि किन्तु यदि
 ३० यथायथं तर्हि कुतोहेतो भोम् अताडयः ? पूर्वं जनान् सबन्धनं तं कियफा-
 ३१ महायाजकस्य समीपं प्रति प्रेषयत् ।
 ३२ शिमोन् पितरस्तिष्ठन् वद्धितापं सेवते, इतस्मिन् समये कियन्तस्तम्

अपृच्छन् त्वम् न किम् एतस्य जनस्य शिष्यः । ततः शोपश्रुत्यात्रवीद् अहं न भवामि । तदा महाबाजकस्य यस्य दासस्य पितरः कर्णमच्छिन्नात् तस्य २६ कुटुम्बः प्रत्युदितवान् उद्याने तेन सह तिष्ठन्तं त्वां किं नापश्ये ? किन्तु २७ पितरः पुनरपश्रुत्य कथितवान् ; तदान्नं कुकुटोऽरीत् ।

तदनन्तरं प्रत्यूषे ते कियफाग्टहाद् अधिपते गृहं योशुम् अनयन् २८ किन्तु चेद् अशुचौ सति निस्तारोत्सवे भोजनं न क्रियते तस्माद् यिज्ज-दीयास्तद्गृहं नावगन्तुम् । अपरं पिलातो वहिरागत्य तान् पृष्टवान् एतस्य २९ मनुष्यस्य कं दोषं वदथ ? तदा ते प्रत्यवदन् दुष्कर्माकारिणि न सति भवतः ३० समीपे नैनं समर्पयाम । ततः पिलातोवदद् एनं गृहीत्वा स्वेषां व्यव- ३१ स्था विचारयत । तदा यिज्जदीयाः प्रत्यवदन् कस्यापि मनुष्यस्य प्राण-दण्डं कर्तुं नास्माकम् अधिकारोस्ति । एवं सति योशुः स्वस्य मृत्यौ यं ३२ कथां कथितवान् सा सफलाभवत् ।

तदनन्तरं पिलातः पुनरपि तद् राजगृहं गत्वा योशुमाज्ञय पृष्ट- ३३ वान् त्वं किं यिज्जदीयानां राजा ? योशुः प्रत्यवदत् त्वम् एतां कथां स्वतः ३४ कथयसि किमन्यः कश्चिन् मयि कथितवान् ? पिलातोवदद् अहं किं ३५ यिज्जदीयः ? तव स्वदेशीया विशेषतः प्रधानयाजका मम निकटे त्वां समा-र्पयन् त्वं किं कृतवान् ? योशुः प्रत्यवदन् मम राज्यम् एतज्जगत्सम्बन्धीयं न ३६ भवति यदि मम राज्यं जगत्सम्बन्धीयम् अभविष्यत् तर्हि यिज्जदीयानां हस्तेषु यथा समर्पितो नाभवं तदर्थं मम सेवका अयोत्स्यन् किन्तु मम राज्यम् ऐहिकं न । तदा पिलातः कथितवान् तर्हि त्वं राजा भवसि ? ३७ योशुः प्रत्युक्त्वान् त्वं सत्यं कथयसि राजाहं भवामि ; सत्यतायां साक्ष्यं दातुं जनिं गृहीत्वा जगत्सम्बन्धिन् अवतीर्णवान् तस्मात् सत्यधर्मपक्षपातिना मम कथां गृह्णन्ति । तदा सत्यं किम् एतां कथां पृष्ट्वा पिलातः पुन- ३८ रपि वहिर्गत्वा यिज्जदीयान् अभाषत, अहम् तस्य कमप्यपराधं न प्राप्नो-मि । अपरञ्च निस्तारोत्सवसमये यं यूयं मनोनीतं कुरुथ सर्वव मोक्षयि- ३९ तव्य एषा युष्माकं रीतिरस्ति, अतएव युष्माकं निकटे यिज्जदीयानां